

תמוה תשע"ד

בס"ד

מהותה של ציצית

ד"ר אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמות:

אבי מורי ה"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל
אמי מרתני הי"ה דרייזל וינרוט ע"ה בת ר' אריה אפסרגוט ע"ה
חמותי, אצולת הנפש, ה"ה נעבא (נלי) בת מנחם הלוי שטרנטל ע"ה

יַעֲשֶׂה לּוֹ: ס לֹא וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוֹמַת הָאִישׁ רְגוֹם
 אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ
 לַמַּחֲנֶה: לו וַיֵּצִיאוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה
 אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ
 בְּאֲבָנִים וַיָּמָת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: פ מִפְּטוֹר לוֹ וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹא דִבֶּר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם
 צִיצִית עַל־בְּנָפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית

לֵיָה: לֹא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
 אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְל גְּבֵרָא
 רְגוּמוֹ יִתִּיה בְּאֲבָנֵי כָל
 בְּנֵי־שָׂרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרֵיתָא:
 לו וַאֲפִיקוּ יִתִּיה כָּל בְּנֵי־שָׂרָא
 לְמִבְּרָא לְמִשְׁרֵיתָא וַיִּרְגְּמוּ
 יִתִּיה בְּאֲבָנֵי וּמוֹת כַּמָּא
 דִּי פְקִיד יְיָ יִת מֹשֶׁה:
 לו וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימְרָ:
 לֹא מַלְל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְחִימְר לְהוֹן וַיַּעֲבְדוּן לְהוֹן
 בְּרוֹס פְּרִיזִין עַל כַּנְּפֵי
 כְּסוּתֵהוֹן לְדִרְהוֹן וַיִּתְּנוּן

תולדות אהרן דבר אל בני ברכות די:
 מנחות מב. ועשו להם ברכות יב: סוכה
 ט. יבמות ד: מנחות מב. על כנפי שם מב.
 תולדות קלו.

שפתי חכמים

ג מרדכיב כי לא פרש מה יעשה לו משמע שהיו יודעין שחייב
 מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא פירש באיזה מיתה אבל
 במקלל בפרשת אמור הוא אומר לפירוש להם משמע שאינם יודעים
 אם חייב מיתה אם לאו. ואם תאמר הא סתם מיתה שבתורה הוא
 חנוק בדפרש"י בפרשת אמור וגבי שבת גם כן כתיב סתם מיתה
 דכתיב מחלליה מות יומת יש לומר משום הכי מספקא להו לפי
 שהמחלל שבת כעובד עבודת אלילים והעובד עבודת אלילים
 בסקילה לכך מספקא להו: ד פירוש הוא לשון הוה אף על פי שאינו

(לד) כי לא פרש מה יעשה לו. לא היו יודעים
 נאמרו מיתה יומת אבל יודעים היו שהמחלל ג שנת
 במיתה: (לח) רגום. פשט"ע עלע"ז וכן הלוך
 אלג"ט וכן זכור ד ושמור: (לו) ויוציאו אותו.
 מכאן שנית המקילה חוץ ורמוק מז"ד: (לח) ועשו
 להם ציצית. על שם הפמיליס המלוים נה כמו
 * טו"י

אבן עזרא

שיעשו ציצית כמו צלצית ראשי והם החוקים היוצאים שאינם
 ארונים: על כנפי בגדיהם. על כל נגד חלוק או מכנסים
 כי אם מחלקיה הנה הוא כדמות כנף:

אור החיים

שהוא שנת, ממה שכלל צפוק שאחרי זה מקושש עלים,
 שכל לומר שאחר שהודיעוהו שנת, הוא חוזר לקושש.
 ולדרכנו טעם שכלל לומר פעם צ' מקושש, להודיענו שלא
 היטה לו שגגת מללכה אלא הודיעוהו כי הוא מללכה שמיצ
 עליה, והוא אומרו אומו מקושש, פירוש הוא היה יודע כי
 עושה מללכה, וזהו היו לו זדון שנת חזון מללכה:
 לה. ויאמר ה' אלהי משה. טעם שיעו פרשה זו שאמר
 ויאמר, מה שאין כן בכל המורה שכתובין הוא אומר

מה יעשה לו. אי זו מיתה ימות:

(לו) כאשר צוה ה'. מיתה הרגומה:

(לח) ועשו להם ציצית. יתכן על שני פירושים האחד

כלי יקר

הוא מדבר בעבודה זרה ובדבר זה נבדל ה' מכל
 ברואיו, כי כולם בשמים במחשבה ובמעשה ואצל
 זקב"ה נאמר (איוב כג יג) והוא באחד ומי ישיבנו
 ונפשו אותה ויעש, כי מיד כאשר יחשוב ה' על איוו
 רבר לעשותו מיד הוא עשוי כאשר אותה נפשו
 וחישב עליו לעשותו:

(לח) ועשו להם ציצית וגו'. כל תוכן הפרשה צריך
 ביאור כי איך יזכור את כל מצות ה' ע"י

בְּנֵי בֶן אֲנַעְוָהוּ בְּבֵית אֲסִירֵי אָרוֹם עַד בְּדוֹן לָא אֲתַפְּרֵשׁ הָדִין דִּינָא יִתְעַבֵּד בֵּיהּ:
לָהּ וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתַקְּמָלָא יִתְקַמֵּיל גְּבֵרָא אֲמַלוּ יְתִיה בְּאֲבָנָא פֶּל פְּנִישְׁתָּא מִפְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא: לו וְהַנְפִיקוּ יְתִיה פֶּל פְּנִישְׁתָּא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְאֲמַלוּ יְתִיה בְּאֲבָנָא וּמִית
הִיכְמָא דְּפִקְדוּ יְיָ יִת מִשְׁהָ: לו וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמוֹיָר: לָה מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר

בעל השרים

(לח) ועשו להם ציצית, אמר הקב"ה לוי ראה שהיו מעוטפים
מתלמיס (נזמי הנדים) ולאשר ראיתם אחי מעוטף לכן צוה במלכת

רשב"ם

(לח) ציצית, כמו בציצת ראשי, קבוצת פהלים תלויין כשעור

הקב"ה רצון העולמים כמו בחפילין למען מהיה תורת ה' בפני ויהי
הקב"ה היטי קובע למען להם משה אחת שעל ידה יהיו נזקין מן

דעת זקנים

עם ב' דביו"ס עולה בגימטריא ללפתו ולמה נקמה פרשת מקושש
לפרשת ציית לפי שנשעה שאלו המקושש את השנת אמר משה לפי
שלא לטעמם בשנת היה זה נושאן היה נזכר ולא מלל את השנת אמר
המלות כמו במלות חפילין ומיהו טהגה בשנת וזו היא מלום ציית:

כלי יקר

שיסתכל בחוט של תכלת, ונראה לפרש זה הענין
בשני דרכים. הדרך הראשון הוא, על דרך שאמרו
בספרי ומביאו הילקוט פרשת האזינו (לכ תקמב) אמר
לו הקב"ה למשה אמור להם לישראל הסתכלו
בשמים שבראתי לשמשכם שמה שינו מרתם או שמה
עלה גלגל חמה מן המערב, ולא עוד אלא ששמה
לעשות וכו', וכן הוא אמר לענין הים (ידימה ה כב)
האותי לא תיראו וגו' אשר שמתי חול גבול לים,
שמה שינה מדתו ולא עוד אלא שמצטער לעשות
ואין יכול שנאמר (שם) ויתגעשו ולא יוכלו, מכאן
ראיה שהים אינו משנה מדתו מיראה שהרי מצטער
לעשות ואינו רשאי, והשמים אינן משנים מדתם
מאהבה כמו שאמרו ולא עוד אלא ששמה לעשות:

אור החיים

וידבר, יתבאר על פי מהמרים ז"ל (מגל דני אליהו) שאמרו
כשראה משה מעשה המקושש אמר לפני ה' צימי הסול
לוצעין ישראל חפילין חוכרין המנוות, ציום השנת צמה
זכרה, והשיע הקדוש ברוך הוא הריני נותן להם מלות ציית
שנה יזכרו וכו', עד כאן, לזה אמר ואלמר, פירוש אמירה
הנשקפת את הלכ במצוקשו:

לח. דבר וגו' ואמרת, ללד שיש צוה חיונ המנוה, יש גס
כן מעלה וכבוד הנמשך ממנה, לזה אמר דיבור ואמירה:
ועשו להם וגו'. טעם אומרו ואל"ו נחמילם הענין, לפי
מה שאמרו ז"ל שכחתי צפסוק ואלמר, שאמר משה
לה' צימי הסול לוצעין חוכרין וכו' עד כאן, לזה
כשצא לומר לו שיעשו ציית יש מקום לטעות, כי מלה זו
מהיה במקום חפילין, ראה לוצעין חפילין, ראה לוצעין ציית
בלל חפילין, ואפילו כשאר ימים שצאמר מהם יספיק לזכירת
המלות, לזה אמר ועשו ואל"ו מוסקף, שמלות

פילין במקומה עומדת, ומוקיף מלות ציית:
דדרתם ונתנו וגו'. הוצרך לומר לדורותם, ללד שלא צאה מלה זו אלא לזכרון המלות כשיראו אותם, כנא הסכרל לומר

פנחת שי

(לח) רגום. תימא על המדפיס שכתבו חסר וא"ו כן מסר עליו כי הוא עצמו כתב בסוף פי' אמור רגום כלם מלאים וכן הוא מלא
בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדויקים ודפוסים ישנים וכן מסר הרמ"ה ז"ל עם הארץ ירגמחו באבן חסר וא"ו כתיב ומסר עליה
כולהן חסרים. רגום ירגמו בו כל העדה דמקלל מלא וא"ו כתיב ודכותא רגום אתו דמקושש: באבנים כל העדה סחויין פפחנה.
מה שכתוב במ"ג מטעים ביה אל ר"ל דמטעים ביה לומר אל מחוץ כפסוק דבתייה: (לו) ויציא. חסר וא"ו ודכותיה באורייתא
ויציאו דבת הארץ ועיין מ"ש בדי"ה ב' סימן א': וירגפ. הגימ"ל דגושה: (לח) ציצית. כתוב בהעתק הללי כל ג' כתב כן ע"כ. וכן
הם בספרים מדויקים ובמסורת גם הרמ"ה ז"ל כתב ציצת ג' ובענין חסרים יו"ד כתיב ומלאי יו"ד קדמאה אך במדרש רבה
פרשת קרח ציצית בגמטריא ת"ו וחי' גורוין וחי' קשווין הרי תרי"ג פי' גורוין חוטיין הנגנרין, וכן הכיאו רש"י ז"ל כאן, וכן פי'
בברייתא פרק התכלת גם בעל הטורים כתב על מספר זה כמה גמטריאות. והומבין ז"ל יטען על רש"י ז"ל וכתב לא הכינתי זה
שציצת כתיבה חסר יו"ד ואין מנינה אלא חמש מאות ותשעים והרב המורה השיב שאינה טענה שהמדרש הוא אליבא דמ"ד יש אם
למקרא ע"כ. עוד כתב בטור אורח חיים סימן כ"ד אף על פי שהוא כתוב חסר יו"ד מפרש בתנחומא ג' פעמים כתוב ציצת כפ'
ציצית וחד מינייהו לציצת שדי למ"ד לכולהו. והיא משלמת המנין עכ"ל. וכ"כ בסמ"ג עשין כ"ו ופסיקתא דרי' טוביהו ובס' זוהר
כפ' פינחס דף רכ"ו ברעיא מהימנא ציצית כתיב יו"ד וחי' חירק באתרה ועיין עוד בספר גור אריה: דדרתם. כתב
הרא"ש בסוף פרק ואלו מגלחין וגם בהללי שיש במדרש על כנפי בגדיהם לדרתם חסר וא"ו כלומר לדורותם עכ"ל. וכן בסדר אליהו
רבא פי' כ"ו ובתיקוני זוהר תקנא עשרים וארבע את השבת לדרתם כתיב חסר מלשון זידה אבל במדרש רות הנעלם דף כ"ב
אמאי בפרשת ציצית כתיב לדורותם מלא וכשבת לדרתם חסר ונתן טעם לשבת ע"ש. אמנם בכל הספרים שניהם חסרים וחסרים
וכ"כ הרמ"ה ז"ל לדרתם דוהקמתי את בריתי חסר דחסר כתיב וכל אורייתא דכותא חסר והכי נקטינן:

מנין המצות למהר"ם חאגיז ז"ל

(שפז) [עשה קנד] להטיל ציצית בבגד שיש לו ארבע כנפים או יותר שנאמר ועשו להם ציצית וגו':

הַכֹּנֶן פְּתִיל תְּכֵלֶת: לֹא יִהְיֶה לָכֶם לְצִיצַת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם

על כְּרוֹסְפֵדָא רְכִנְפָא
חוּטָא דְתַכְלֵתָא: לֹא יִהְיוֹן
לְכוֹן לְכְרוֹסְפֵדְיוֹן וְתַחְזוֹן
יְתִיה וְתַדְכְּרוֹן יֵת כָּל
תּוֹלוֹת אַחֲרָי

הכֹּנֶן פתיל, ברכות טו: שבת כז: יבמות
ד: גזיר נח, מנחות לח, לט: וראיתם

אותו, ברכות יב: שבת כז: ובחיים יח: מנחות לח, מג, ספר הוהדר פרשת תרומה

שפתי חכמים

נודג תמיד אלא באותו עת שמחלה השבת כיון דקאי על כל מקושש
שיהיה או המחלל שבת שייך לשון הוה כי תמיד מוטל עליהם
לרגום את האיש שעובר עבירה הזאת: ה דלטעם ראשון קשה הליל
ועשו להם פתילים על שם שנאמר פתיל חללה לכן אמר דבר אחר
ולפי דבר אחר קשה הליל מציצן מאי ציצית לכן פירש גם טעם
ראשון דכתיב ויקחני בציצית ראשי: ו והוא דג העולה מן הים אחת
לשבעים שנה ומראיתו דומה לים וצובעין בו פתיל של צמר
שנותנים בציצית: ו הראים כתב והנראה בעיני פירושו שהוא אליבא
יודי עד כאן לשונו: ה פירוש לא שכתב התורה לזה הטעם דהא יש אומרים שיכול לעשות ט"ו חוטין וכן הקשרים וכן התורה אין צריך

רש"י

ויקחני בציצית ראשי: ד"ל ציצית על שם וראיתם ה אלוהים
כמו מניין מן המרכיבים: תכלת, לנע ירוק של ו מלון:
(לט) וזכרתם את כל מצות ה', שמנין גימטריא
של ציצית ו שם מלות ושמונה חוטין ומשה ה קשרים
* יחזקאל ה, עיין מנחות טז. ** שה"ש ב

אבן עזרא

כל מי שיש לו בגד בלעדי כנפים שימכסה בו ציוס תמיד
ולא יסירנו מעליו למען יזכרו והממפללים בטלית בשעת
הספלה יעשו זה בעצור שיקראו בקריאת שמע והיה לכס
לציצית ועשו להם ציצית רק לפי דעמי יותר הוא חייב
להתעטף בציצית בשאר השעות משעת הספלה למען יזכור
ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה כי בשעת הספלה לא
יעשה עבירה: וראיתם אותו, מנהג להיומו נראה:

פתיל תכלת, על הציצית, וטעם תכלת, בעצור שהוא
כעין השמים:

(לט) והיה לכם ציצית, והנה יזכר הפתיל להיומו בקלה
כמו הציצית, והפירוש השני כשאר העמיקון
חז"ל ובעצור שיש עדים נאמנים על הפירוש השני בטל
הראשון והם העמיקון כי זאת המנהג עם בגד שיש לו ארבע
כנפים והציצית הם הגדלים ועוד אפשרנו, והנה מנהג על

ספורנו

(לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', וזכרו שאתם
עבדים לאל יתברך ושקבלתם מצותיו באלה ובשבועה וזה
בראיתם הציצית שהוא כחותם המלך בעבדיו וזהו תחולתו מתור
חומשי טוהר, ויש בכל א' שמונה חוטין שימנע מלעשות עבירה בשמונה
ימים רגלים הערוה והלג ואם שטר עמנו מעבירה וזה לעלות למעלה ממ'
עבירה ידון בשמונה ימים נחיצות הקנר וכו' תדורות של גיהנם, ציצית,
עולה מ"ז וכו' חוטין וה' קשרים מר"ג לומר לך ששקולה מצות ציצית
ככל המורה טולה, ככל עם יהיו נגדיך לנצח, נגימטריא זה ציצית לנגדיכם: כ' מצות ה', עולה מר"ב אומי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעט:

בעל הסורים

ציצית וזה ורואה פני השכינה דכתיב וכו' נצדק אלוה פניך חוכה למה
שאלת ואלה אלוהים על כנפי קשרים: (לט) וראיתם, נגימטריא ציצית
כיום: וזכרתם, כמו וזכרה בציצית לכן טעם לעשות ד' ציצית בלעדי
כנסות ש"מ שיפנה יזכור, וכל א' ה' קשרים כדי שיזכור למשה
חומשי טוהר, ויש בכל א' שמונה חוטין שימנע מלעשות עבירה בשמונה
ימים רגלים הערוה והלג ואם שטר עמנו מעבירה וזה לעלות למעלה ממ'
עבירה ידון בשמונה ימים נחיצות הקנר וכו' תדורות של גיהנם, ציצית,
עולה מ"ז וכו' חוטין וה' קשרים מר"ג לומר לך ששקולה מצות ציצית
ככל המורה טולה, ככל עם יהיו נגדיך לנצח, נגימטריא זה ציצית לנגדיכם: כ' מצות ה', עולה מר"ב אומי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעט:

אור החיים

כשיבא דור קדוש וטהור שאין צריכין לזכרון זה אין צורך
לציצית מלמוד לומר לדורותם:
עוד יראה צהעיר למה כתב לדורותם צלמנע פרטי המצוה,
אכן לצד שיש צמנות ציצית שני דברים הלצן והמכלת,
הלצן ישנו בכל זמן, והמכלת יש זמן שאינו מצוי, ומתחכם
ה' וזמר לדורותם קודם זכרון המכלת, לומר שהלצן
לדורותם, אבל מכלת כשאינו צלמנע אין חיוצ בו, והגם
שהמכלת אינו מעכב את הלצן ולא הלצן את המכלת (מנחות
לט), אף על פי כן הלצן הוא צלמנע לדורותם בלא הפסק,
מה שאין כן המכלת:
לט, והיה לכם ציצית, אין ידוע מכוון מאמר זה שיהיה
לציצית, ולדברי המוספות שכתבו צמסכת מנחות דף

כלי יקר

והנה בענין התכלת אמרו רז"ל (מנחות מג): תכלת
דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה
לכסא כבוד, ובודאי פירושו שצבעים אלו בדומה
לדומה כי אין תכלת דומה לרקיע אלא כל אחד נוטה
בצבעו אל הדומה לו וכל אחד עמוק מחבירו.
ובמאמר זה חתם כל הענין לומר מה ענין הסתכלות
בחורט של תכלת לשיזכור על ידי זה כל מצות ה' ולא
יצא מן המדה אפילו כמלא נימא, אלא לפי שתכלת
דומה לים וע"י שישתכלל בחורט זה יזכור אל הים
הדומה לו בצבעו ויהיה דומה כאילו היה הים תמיד
נגד עיניו, ואז יתבונן במעשה הים שאינו יוצא מן
המדה אפילו כמלא נימא וממנו יראה וכן יעשה בקל

פיקראות גדולות מאורות - ד (במדבר) תניך, ירושלים, תשנ"ה, עמוד מס 314 הדפס ע"י תכנת אוצר החכמה

**אתם ולא תתורו אחרי לבבכם
ואחרי עיניכם אשר אתם זנים
אחריהם: למען תזכרו ועשיתם
את כל מצותי והייתם קדושים
לאלהיכם: מא אני יהוה אלהיכם**

פקודי'א דיי ותעבדון יהוה
ולא תשעון פתר תרהור
לפכו'ן וכתר חייו עיניכו'ן די
אתון טעון פתריהון: מ בריל
דתדפרון ותעבדון ית כל
פקודי' ותהון קדישין קדם
אלהכון: מא אנא יי אלהכון

תולדות אחרן ולא תתורו נדרים כ:
אחרי לבבכם. ברכות יג. אני ה' מנתוח
מד.

שפתי חכמים

שייחה רק קשר אחד לכד ועוד יכול לעשות יותר רק שכונת התקנה
שתקנו ה' קשרים ולא פחות ולא יותר היתה למלאות החשבון
שיחכן בזכירת כל המצות יותר בראיית הציצית והקשרים משום
הכי פדשי' הקרא כאחר התקנה ולא כפי קודם התקנה: פ פירוש

רש"י

הכי פדשי'ג: ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו
תמור הארץ. הלכ והעינים הם מרגלים לגוף מסקררים
לו את העצירות העין רואה והלכ מומד והגוף עושה
את העצירות: (מא) אני ה'. נאמן לשלם שכר: אלהיכם. נאמן ש להפטרע:

רמב"ן

אבל הזכרון הוא כהוט התכלת, שרומז למדה
הכוללת הכל שהיא בכל והיא תכלית הכל,
ולכן אמר וזכרתם את כל, שהיא מצות השם. וזהו
שאמרו (שם מג): מפני שהתכלת דומה לים וים דומה
לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו', והדמיון בשם
גם הגיון תכלית המראות, כי ברחוקם יראו כולם
כגוון ההוא, ולפיכך נקרא תכלת:

אבן עזרא

אחרי לבבכם. המתאווה והעין רואה והלכ מומד והנה
יהיה הציצית לאות ולסימן שלא ירדוף אדם אחר הרהור לבו
וכל אשר שאלו עיניו: אשר אתם זונים. כי מי שילך
אחרי מאותו הוא זונה מתחת עבודת אלהיו:
(מ) וטעם למען תזכרו. וכבר אמר וזכרתם את כל מצות
ה'. שאם זוכרו מהיו קדושים ולא מתגאלו במאות הלכ
המעטפת הרוח המטללת:

(מא) אני ה' אלהיכם. אני הוא שהולאמי אמכם להיות
לכם לאלהים על כן אמרתי לכם אני ה' אלהיכם:
חסלת פרשת שלח

ואמרו ואחרי עיניכם זו זנות, כענין שכתוב ואנכי היודע
ועד נאם ה' (ירמיה כט כג), והמשכיל יבין:

ובמדורשו של רבי נחוניא בן הקנה בפסוק ויתרון ארץ בכל הוא (קהלת ה ח), ומאי ניהו ארץ דנחצבה ממנו
שמים, והוא כסאו של הקב"ה והיא אבן יקרה, והיא ים החכמה וכנגדה תכלת בטלית ציצית,
דאמר רבי מאיר מה נשתנה תכלת וכו': חסלת פרשת שלח

ספורנו

ממחשבות הבלים וכוה זוכרו גדול האל וחסדו: ועשיתם את
כל מצותי. וכוה תעשו כל מצותי מאהבה וסיראה: והייתם
קדושים אלהיכם. וכוה תהיו קדושים לפניו לחיי עולם כאשר
כיון הוא כאמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש:

אחרי לבבכם להשיג שרירות לבכם בעושר וכבוד אפילו בגזל:
ואחרי עיניכם. להשיג תאוות שנתתם עיניכם בהן: אשר אתם
זונים אחריהם. מטים נפשכם השכלית בהן מדרכי חיי עולם
לדרכי אבדון ומות: (מ) למען תזכרו. למען תהיו פנים

אור החיים

ואמר ולא תתורו וגו'. פירוש ללד שהעגלה הוא דבר
שהעין ספלה ותושקם בו, ומלות המלך היא ליווי
עשות היפך הלטון הטבעי, ושגוף הערב המורגש, ומן
הנמנע שיעמוד בדבר, אלל בהערות סימן עזדותו הוא
יטפסו להפוך אשר עינו ולבו עס יטפון:

כלי יקר

על ידי זה יזכור שמתוך האהבה יבא לדריקות
השכינה מקום חוצבה של הנשמה כי כל ירא מתרחק
מן זה שהוא ירא ממנו, והאזהב משתדל תמיד לדבק
בנאהב לו כי על כן יבא על שכרו, נמצא שהאהבה
תכלית ההצלחה כי על ידה יזכה לדבק בכסא כבוד

**אַתֶּם וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם
וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם: ַ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעֲשִׂיתֶם
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים
לְאֱלֹהֵיכֶם: ַ מֵא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם**

פקודיא דיי ותעבדון יתהון
ולא תמעון פתר הרהור
לבבון ובתר חיו עיניכון די
אתהון מען פתריהון: ַ כְּדִיל
דְּתִדְרְכוּן וְתַעְבְּדוּן יֵת כָּל
פְּקוּדֵי וְתַהוּן קְדוּשִׁין קְדָם
אֱלֹהֵכוֹן: ַ מֵא אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵכוֹן

תולדות אהרן ולא תתורו: נדרים כ:
אחרי לבבכם. ברכות יג. אני ה'. מנחת
מד.

שפתי חכמים

שיהיה רק קשר אחד לבד ועוד יכול לעשות יותר רק שכונת התקנה
שחקנו ה' קשרים ולא פחות ולא יותר היתה למלאות החשבון
שיחכן בזכירת כל המצות יותר כראיית הציצית והקשרים משום
הכי פשוטי הקרא כאחר התקנה ולא כפי קדם התקנה: ַ פירוש
את העצירות: (מא) אני ה'. נאמן לשלם שכר: אלהיכם. נאמן פ' הפרע:

רש"י

הרי תרי"ג: ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו
מתור הארץ. הלכ והעינים הם מרגלים לנו מסקרנים
לו את העצירות העין רואה והלכ מומד והגוף עושה
את העצירות: (מא) אני ה'. נאמן לשלם שכר: אלהיכם. נאמן פ' הפרע:

רמב"ן

אבל הזכרון הוא כחוט ההכלת, שרומז למדה
הכוללת הכל שהיא בכל והיא תכלית הכל,
ולכן אמר וזכרתם את כל, שהיא מצות השם. וזהו
שאמרו (שם מג): מפני שהתכלת דומה לים וים דומה
לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו', והדמיון בשם
גם הגוון תכלית המראות, כי ברחוקם יראו כולם
כגוון ההוא, ולפיכך נקרא תכלת:

אבן עזרא

אחרי לבבכם. הממארה והעין רואה והלכ מומד והנה
יהיה הלינית לאות ולסימן שלא ירדוף אדם אחר הרהור לבו
וכל אשר שאלו עיניו: אשר אתם זונים. כי מי שלך
אמרי מאותו הוא זונה ממחם עבודת אלהיו:
(ב) וטעם למען תזכרו. וכבר אמר וזכרתם את כל מצות
ה'. שאל מוזרו שהיו קדושים ולא תמגללו במאות הלכ
המעטפת הרוח המשכלת:

(מא) אני ה' אלהיכם. אני הוא שהולאמי חמסם להיות
לכם לאלהים על כן אמרתי לכם אני ה' אלהיכם:
חפלת פרשת שלח

אבל יהיה לכם הכל לציצית וראיתם אותו וזכרתם. ואמרו ואחרי עיניכם זו זנות, כענין שכתוב ואנכי היודע
ועד נאם ה' (יומיה כט כג), והמשכיל יבין:

ובמדבר של רבי נחוניא בן הקנה בפסוק ויתרון ארץ בכל הוא (קהלת ה ח), ומאי גיהו ארץ דנחצבה ממנו
שמים, והוא כסאו של הקב"ה והיא אבן יקרה, והיא ים החכמה וכנגדה תכלת בטלית ציצית,
דאמר רבי מאיר מה נשתנה תכלת וכו': חפלת פרשת שלח

ספורנו

ממחשבות הבלים ובוה תזכרו גודל האל וחסדו: ועשיתם את
כל מצותי. ובוה העשו כל מצותי מאהבה ומיראה: והייתם
קדושים לאלהיכם. ובוה תהיו קדושים לפניו לחיי עולם כאשר
כיון הוא באמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש:

אחרי לבבכם להשיג שרירות לבכם בעושר וכבוד אפילו כגול:
ואחרי עיניכם. להשיג תאוות שנתחם עיניכם בהן: אשר אתם
זונים אחריהם. מטים נפשכם השכלית בהן מדרכי חיי עולם
לדרכי אבדון ומוח: (ב) למען תזכרו. למען תהיו פנים

אורי החיים

ואמר ולא תתורו וגו'. פירוש ללד שהעגלה הוא דבר
שהעין מפלה ומושקט בו, ומלות המלך היא ציוו
עשות היפך הילוך הטבעי, ושגוף הערב המורגש, ומן
הנמנע שיעמוד דבר, אלא צהערמ סימן ענדומו הוא
יכופהו להפוך אשר עינו ולבו שם יתפוח:

בלי יקר

על ידי זה יזכור שמתוך האהבה יבא לדביקות
השכינה מקום חוצבה של הנשמה כי כל ירא מתרחק
מן זה שהוא ירא ממנו, והאהבה משתדל חמיד לדבק
בנאהב לו כי על כן יבא על שכרו, נמצא שהאהבה
תכלית ההצלחה כי על ידה יזכה לדבק בכסא כבוד

[דברים כ"ב, י"ב], על ארבע כנפות כסותך, ויש' בכלל חמש או יותר ארבע. ויהיה שיעורו גדול' כדי שיוכל להתכסות בו ראשו ורוכ גופו של קטן המתהלך בשוק לבד מבלי שומר, ולפי הדומה' שזמן זה הוא כבר שית כבר שבע. ושיהיה הטלית מצמר או מפשתים', זהו הבגד שאנו חייבין להטיל בו ציצית כשנתכסה בו. היה חסר דבר אחד מכל אלה, כגון שיש לו פחות מארבע כנפים, או שיעור גדלו פחות מזה שאמרנו, או שהוא משאר המינין, פטור מן הציצית מן התורה, כגון בגדי משי או אפילו של צמר גמלים או ארנבים או מנוצה של עזים, כל אלו פטורין מן הציצית מן התורה, שאין נקרא בגד סתם אלא בגד של צמר רחלים וכבשים או בגד פשתים, וכן לענין צרעת הבגד, כמו שכתבתי במקומו [מצוה קע"ב].

שורש המצוה נגלה בכתוב, שהיא למען נזכור כל מצוות השם תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בו תמיד ועינו ולבו עליו כל היום, וזהו שנאמר בו בכתוב [במדבר ט"ו, ל"ט], וזכרתם את כל מצות ה'. ואמרו זכרונם לברכה [תנחומא קרח י"ב], כי מלת ציצית תרמוז לתרי"ג מצוות עם צירוף שמונה חוטין שבציצית וחמשה קשרין שבו'. ועוד אומר לי לבי שיש בו רמז וזכרון שגופו של אדם ונפשו הכל לה' ברוך הוא, כי הלבן רמז לגוף שהוא מן הארץ שנבראת מן השלג שהוא לבן, כדאשכחן בפרקי רבי אליעזר [פ"ג], הארץ מהיכן נבראת, משלג שתחת כסא הכבוד. וחוטין רמז אל הגוף, כענין אמרם כי תחילת בריאת הגוף הוא כעין חוטין, וכמו שאמרו זכרונם לברכה בפרק המפלת [נדה כ"ה ע"ב], אמר רב עמרם תנא שני ירכותיו כשני חוטין של זהורית, שני זרועותיו כשני חוטין של זהורית. והתכלת אשר עינו כעין הרקיע ירמוז לנפש שהיא מן העליונים, ולזה

שפו א. ר"מ פ"ג ה"א. והיא הסכמת רוב הפוסקים, דלא קיי"ל כברייתא דזכחים י"ח ע"ב, דעל ארבע כנפות כסותך ארבע ולא שלש ארבע ולא חמש. זולת המרדכי כתב בשם הר"א ממיץ [הוא ביראים סי' ת"א] ורבינו שמחה, דבעלת חמש פטורה כברייתא הג"ל. מעין החכמה. ב. ר"מ שם. ובראב"ד: יפה אמר שלא בכל קטן משערין אלא בזה שיוכל לילך לבדו בשוק וכו'. ג. הטור בסי' ט"ז כתב דבעינן שקטן בן תשע מתכסה בה ראשו ורוכו. וכתב הב"י, משמע דהיינו דלא כהרמב"ם, דהא פחות מבן תשע נמי מתהלך לבדו בשוק, ואפשר שרבינו [הטור] מפרש דה"ק הרמב"ם, קטן המתהלך לבדו בשוק עם טליתו ואינו צריך אחר לשומר שלא יאבד הטלית. ובב"ח שם הביא מהסמ"ק שכתב, ושמעתי שהקטן ר"ל קטן שהגיע לחינוך. וכתב הב"ח דהוא בן שש ובן שבע. ד. זהו דעת הר"יף והר"מ, עיין במנ"ח אות א'. ה. בטור סי' כ"ד כתב, אע"פ שהוא כתוב חסר יו"ד, מפרש בתנחומא שלש פעמים כתוב ציצית בפרשת ציצית, וחד מינייהו לציצית, שדי לי לכולהו והיא משלמת המנין. ובמדרש תנחומא לפנינו ליתא, וכתב החיד"א שהוא בפסיקתא. והתוס' במנחות ל"ט ע"א ד"ה לא, כתבו לתרץ כן מדעתם.

להון ועבדון להון ציציתא לא מן נימא
 ולא מן סיסיא ולא מן גרדיא אלהן
 לשומהון ועבדונן ויפקסון רישי חומיהון ויתלון בתמישת קיטרין ארבעה בנן תלתא על
 ארבעת אנפי גוליהון דמתעטפין בהון לדריהון ויתגון על אנפא גוליתיהון שזיר דתקלא:
 לא ויהי לכוון למצותא דציצית ותתמון יתיה בזמן דאתון מתעטפין בהון ביממא ותדרון
 ית פל פקודי ותעבדון יתהון ולא תסמון למטעי בתר הרהור לבכון ובתר חיזו עיניכון

פי' יונתן

שמוקן והדר מופנן כדי שלל יהו גרליס כאלו אלל חלקיס: בחפשת
 קיטרין. פי' קשריס: די בנו תלתא. ר"ל די ציט נמוך שלל אצנות כנפ
 כ"ס נמי כמנחם הילכאל די נמוך ג' ועל ארבעה כנפי הנגד: (לא) ותחמון
 יתיה וברו ביממא. נפקא הכי מוראלס אמו:

(לא) פי' מן נימא. פי' אומן מוטין שלוקמן מעל הנגד כמסמרים: סיסיא.
 פי' אלו פקעיס של שטי שטנו לשם נגד: גרדיא. פי' מוטין שמסמירין כנוף
 הנגד לאמר ארבעה וכו' זה כמנחם פרק המכלת מאמר רבי יהודה: אלהן
 דשמן. פי' ציטה עשירי לשמן: ויפקסון רישי חומיהון. כלפי' נמי בעור

דעת זקנים

(לא) על ציצית הכנף פתי'ל. שזירן לטותלו ואתו כנומיו ו"ל נמי
 ציט שלל נדיל וטני שלישי ענף והיטעם כדלמדין צמדרש דשמונה
 מוטין של ציט כנגד שמונה דגריס שלל אי נמי שמונה שמוס י' ללג
 והלג הוא מלוי שללש גופו של אדם ולכן הוא מוטין מתמילין משלש
 ראשון ומשמיס עד שני שללש כמו שיש מן הלג עד סוף גופו של
 אדם שני שללש, מהר"ם: (לא) וראיתם אותו. פרט לכסות לילה או
 לני שרואה חכיה לני שלישי וראה. ד"א וראיתם אותו שאלם עשית כן נפשה כמו שאלה וראה כסא הכבוד שדומה לתכלת כד"ר מאיר מה
 נשמה תכלת מכל מיני זבעות לפי שהתכלת דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שאלו ויראו את אלוי ישראל ותחת רגליו כמעשה לגנב
 הספיר וקפיר קרשטאל זלע"ו דומה לרקיע וכמינ וראיתם והדר חכרסם והדר ועשיתם מלמד שהרואה מביאה לידו זכירה חכירה מביאה לידו
 עשה: וזכרתם את כל מצות ה'. פרש"י שמנין גימט' של ציט ח"ר כו'. ונעש"י שליטת כמינ חקר יו"ד שניה ו"ל דג' ציט כמינ וחד
 מנייה כמינ לציט והלמ"ד משלם יוד"ן הסמיות. ועוד שמעשי שיש שמוסין מוליות וכריכות עד שעולין כל התוליות וכריכות והמוסין
 והקשרים מן כל די ציט מרי"ג. ושעור הסולל כפי' המכלת כדי שיכרוך וישנה וישלם וכל הפוסם לא יפחות מו' כנגד ו' רקיעים והמוסין
 לא יוסיף על י"ג כנגד ו' רקיעים וששה אורים שכינים:

רשב"ם

הראש: (לא) והיה לכם לציצית. הציצית הוה יהיה לכם לראיה
 שחראו אותו. כמו מצין מן החרכים. וכן מצאתי בספרי: פתי'
 תכלת: פירשו רבוהינו לפי שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע
 ורקיע לכסא הכבוד:

כלי יקר

וחומר שהזכיר בעל המדרש האומר הסתכלו בים, כי
 הסתכלו היינו לשון ציצית שהוא נגזר מלשון מצין
 מן החרכים (שה"ש ב ט) דהיינו שיהיה מצין ומסתכל
 בים שאינו משנה מדרתו כך הוא לא ישנה בקל
 וחומר, ואם יעבור אפילו על אחת מכל מצות ה' הרי
 הוא יוצא מן המדה אשר מדד לו ה' לומר עד פה
 תבא ולא תוסיף בזה מותר וזה אסור:
 אך לפי שמן הים אין ללמוד כי אם לעבוד את ה'
 מיראה, שהרי אמר בים ולא עוד אלא שמצטער
 לעשות כו' וכמו שנאמר האותי לא חיראו נאום ה'
 אשר שמתי חול גבול לים. שמע מינה שמן הים אין
 ללמוד כי אם היראה מילתא זוטרתו לגבי משה ולגבי
 כל דכוותיה אבל אין זה סוף השלימות, כי העושה
 מאהבה ועובד את ה' בשמחה גדול מן הירא אלהים
 והוא הנהנה מיגיעת כפיו בתורה שאמר רז"ל (ברכות
 ה.), כי העושה בשמחה מאהבה הנהה מעצם היגיעה,
 אבל הירא אינו הנהה מעצם המעשה, על כן אמר וים דומה לרקיע כי ע"י שיכור תמיד כמעשה הים יהיה
 דומה כאילו הים תמיד נגד עיניו, ואחר כך יהיה דומה גם כן כאילו הוא מסתכל ברקיע תמיד כי ים דומה
 לרקיע וממנו יראה וכן יעשה, מה הרקיע אינו משנה מדרתו ולא עוד אלא ששמח לעבוד כך יעבוד גם הוא
 את ה' בשמחה מאהבה:
 ואם יאמר העובד ה' מה יתרון לעושה מאהבה על העושה מיראה, על זה אמר ורקיע דומה לכסא כבוד, כי

אור החיים

(מז) [מג:] דבדרי רבי מאיר שאמר שם ו"ל גדול עונשו
 של לכן יוסר מעושו של תכלת, משל למלך שאמר לשני
 עבדיו לאחד אמר הבא לי חומס של מיט, ולאחד אמר הבא
 לי חומס של וזה, ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהם
 עונשו מרובה וכו', כמזו המוספות (שם נד"ה חומס) מה
 שדממה חומס של מיט לציצית, שכן עושים לעבדים,
 והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקדוש צרוך הוא
 כדאימא כמסכת שבת (מ:) כנלא דעבדא מנן, עד כאן. יראה
 כמאמר והיה לכם לציצית, ללד שהם עבדים לה' והעבד
 עושה כנלא, יהיה לכם סימן זה לכנלא דעבדא:
 ואמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'.
 פירוש כשיצטו כסימן עבדותם יתנו לז שליטת בני
 מורין, לעשות כפפסם כמאלכס כמלבושם כדיצורם וככל
 מעשיהם, כעבד שלימת רבו עליו, ולעמוד בשעה שהאלון
 תלוה לעמוד, ולעשות כל מלאכות אשר זוה ה' לעשות:

ראתו מ'ען בתריהון: מ מן בגלל דתדפרון ותעבדון ית כל פקודי ותהוון קדישין הי
כמלאכי'א דמשמשין קדם יי אלהכון: מא אנה הוא יי אלהכון די פרקית ואפקית יתכון
פריקין מארעא דמצרים מטול למהוי לכו לאלהא אנה הוא יי אלהכון: פ פ פ

מ" יונתן

(מ) קדישין הי כמלאכי'א דמשמשין קדם. מפרט מאי והיינם קדושים לאלהים דמשמע קדושים להי אס מלדק מה תמן לו אלה כמלאכי'א המשמעין קדם
ה' וק"ל:

דעת זקנים

ויא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. כלומר מר ליבא ועינא מרי מרקורי דמטאס:

בלי יקר

ועל ידי שיצין ויסתכל ברקיע יהיה נזכר לכסא כבוד
ע"י דמיון הצבעים. ולפי שיש כאן רמז לשכר נגלה
של העולם הזה הבא בזכות היראה, ולשכר נסתר
הבא בזכות האהבה, כמו שאמרו (ברכות ה.) בנהגה
מיגיע כפיו אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם
הבא, על כן נאמרה פרשה זו ועשו להם ציצית
בלשון נסתר, ואח"כ והיה לכם לציצית בלשון נוכח
ונגלה, וזה פירוש יקר. וזהו טעם ח' חוטין ה' קשרים
סך הכל י"ג כמספר אהבה:

הדרך השני הוא, שכל המצות נמשלו לבגד שנאמר
(קהלת ט ה.) ככל עת יהיו בגדיך לבנים, אמנם
יש הבדל ביניהם כי סתם בגד ארוג דוקא מן חוטין
הרבה כי חוט אחד אין ב"ו כדי להתכסות, אבל
מלבוש הגשמה אינו כן אלא אפילו בחוט אחד יש
בו כדי לכסותה, כדדרש ר' יונתן (סנהדרין ק"א.) לבלי
חק למי שלא שמר אפילו חק אחד הא אם שמר
אפילו חק אחד ניצול מגיהנם:

ושמענו של דבר לפי שברית כרותה שמצוה גוררת
מצוה (אבות פ"ד מ"ב) ואם כן מיד כשעשה רק
מצוה אחת היו כל המצות בכחו לעשות, אע"פ שלא
יצאו מן הכח אל הפועל מכל מקום הדבר שהוא
ככח דומה כאילו עשאו, וזהו סוד החוט של תכלת
המזכיר את כל מצות ה' כי על ידו נעשה בגד שלם
לנשמה ואינו נקבר ערום עד שיהיה כאדם הראשון
שרק מצוה אחת היתה בידו ונתערטל ממנה, ויש עוד
מצוה אחת המזכרת את כל מצות והוא ואהבת לרעך
כמוך (ויקרא יט יח), ואם כן חוט אחד יכול להביא את
האדם לידי תכלית כהוראת לשון תכלת, וזהו סוד
מסודות התורה:

אור החיים

ואמר דמען תזכרו ועשיתם. יתגלגל על דרך אומנם
ז"ל (מנחות מד.) מעשה נאדם אחד וכו' כיון שעלה
וכו' טעמו לו צייתו על פניו וכו', והוא אומרו למען
תזכרו, פירוש שהציות הוא חזיר אחס וימנע אחס
ממטא מכל מין מטא, ולזה דקדק לומר ועשיתם, על דרך
אומנם ז"ל (קידושין טז.) ישב אדם ולא עבר עבירה נופתין
לו שזר כעושה מלוא, והעמידה נבאה לידו עבירה ופירש
ממנה:

ואמר והייתם קדושים. על דרך אומנם ז"ל (ויקרא מד
ו) אין נקרא קדוש אלא הפורש מן העריות:

ואומרו אני ה' אלהיכם וגו'. פירוש סיוז העבדות
שאני מחייב אחס לעשות עליו סימן, ללד
שהולאמי אחס וגו', וכפל לומר פעם ב' אני ה' אלהיכם
הוא סיוז מוסבל, ועיין מה שפירשתי בפסוק (ויקרא כה טו)
כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו':

ובעתה באלו להשכיל על דבר אמת, אשר לזה ה' במתוה זו
שאין לעשות ציית אלה בכסות צד ד' כנפות ולא
נת ג' ונת ה', כי ללד שהציות היא סימן העבדות, ינו ה'
שיהיה הסימן גם כן יגיד מי לנו אדון, כי ימלא גם כן דבר
זה במלכי ארץ, שכל אחד יעשה מין סימן אחד לעבדיו, ויבדל
הסימן של כל אחד, וכמו כן גזר ה' שלא נעשה סימן
עבדותו לה', אלא בעלית צד ד' כנפות, לרמז כי מלכנו הוא
הבורא ארבע קצות העולם ושלט עליו, ולהו צהיות הטלית
צד ג' ונת ה' אצדה הכוונה ואין לעשות צד ציית:

וצוה שיהיו החוטין לבן לרשום סימניו יתבדך, כי מדותיו
הם מדה הרשמים והטוב, הרמזו במין הלבן, גם
התכלת לרמזו על שליטתו בשמים, כי התכלת דומה לרקיע:
גם במספר החוטין ד' שהם ח' ירמזו לשמו יתבדך שהוא
שם כן ארבע, ויסודו נהיכלו הוא כן ח', נסוד השילוב
של הו"ה ואדנות:

גם רשם צדח האל (מנחות טז.) לעשות קשר התכלת עם הלבן להעיר צמושכל ועלם, כי הלבן הוא "סוד המסד", והתכלת
הוא סוד "הרשמים", והוא סוד צהינת שמים, ומדה זו מתיחסת ליעקב אבינו שהוא סוד התפארת, ואמרו מצינו
נסחרי התורה, כי מדה התפארת תפארת למדת "המסד" שהיא מתיחסת "לאצרהס", ולזה יקיף התכלת להלבן, כאשר
יקיף רוח לגשמה, כידוע לידעי סן:

מנין המצות למחר"ם חאניו ז"ל

[שני] (לכו רלב) שלא להור אחר מחשבות הרעות שהלב מחשב היפך מה שהתורה מוזיכת. ולא אחרי ראות העין שרואה וחומר
תאוות גשמיות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם:

העבודה ⁴⁷ היומית ⁴⁸, והם הציצית והתפלין ונבאר בתחלה ענינם הפרטי ⁴⁹, ואחר כך נבאר מדרגתם בתקוני העבודה היומית ⁵⁰ שזכרנו.

הציצית

ו. ענין הציצית הוא, פי הגה רצה האדון ב"ה שיהיו ישראל מתקנים בכל בחינותיהם בעניני קדשה, ועל פן נתן להם מצוות לכל זמניהם וכפי כל מקריהם, כדי שיתקנו בכלם. והנה מפלל מה שלאדם הוא המלבושים שהוא לובש, ולמען גם הם יתקנו בקדשה, צוה שיושם בהם הציצית, ואז נמצאים נתקנים בקדש ⁵¹.

וענין עמוק מזה נכלל עוד במצוה זו, והוא היות האדם נסמן ⁵² לאלקיו כעבד לאדונו ⁵³, והרי זה מפלל קבלת עלו

(47) היומית וכן בהמשך: בעבודה היומית, כי פרקים ד-ו עוסקים במצוות היומיות, וכנ"ל פ"א ג-ד.

(48) להשלמת העבודה היומית – למרות שהציצית והתפלין אינם מענין סדר התפלה, אמנם הם שייכים להשלמת העבודה היומית, ומצד זה הם מתחברים עם תיקוני התפלה, ומצד זה הם שייכים לעבודה "היומית".

(49) ענינם הפרטי – מצד היותם מכלל התרי"ג, ובלי קשר לענין העבודה היומית. ובוה הוא תחילת דבריו בסמוך. ואחר כך נבאר – בסעיף ט.

(50) ואח"כ נבאר כו' בתיקוני העבודה היומית – שהוא נושא הפרק: "בסדרי התפילות". ענין והציצית ביארו הן לפי ענינו הפרטי (תיקון המלבושים ו"ענין עמוק מזה"), והן מצד תיקון העבודה היומית (כד"ה: ואמנם מלבד היות כו'). אבל "התפלין" מבארו רק מצד אחד. יתכן שבענין התפלין, נושא "המצוה" ו"התפילה" הם אותו ענין – להיות נתקן כולו בקדושה.

(51) ראה במדבר רבה יז ה. ומדרש תנחומא נשא טו.

(52) נסמן כו' ראה להלן הערה ד"ה: מתעטף בטלית.

(53) ראה אור החיים (במדבר טו, לט) וז"ל: "מה שמדמה חותם של טיט לציצית, שכך עושים לעבדים, והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקדוש ברוך הוא כדאיתא במסכת שבת (נז:): כבלא דעברא תנן", וראה עוד ספורנו בפרשת ציצית.

ית' 54 והשתעבד עליו ית' 55. 56 והנה נתן לאדם להיות מתקן את כל הבריאה כמבאר בחלק א', ונמצא שהוא עובד עבודתו של הבורא ית' ועוסק במלאכתו, שהוא: העמיד הבריאה אשר ברא על המצב הנרצה ממנו ית'. ואולם זה 57 יוצא ממעשה האדם ופעולותיו, שיפעל כפי התורה והמצוה שעליו, אמנם כלל כל העבודה הזאת 58 עומד על יסוד אחד, שהוא: היות האדם עבדו של הבורא ית' שנמסר לו הענין הזה של תקון הבריאה והפקד בידו, שעל פן הדבר הזה מצליח בידו, 59 ומעשיו מגיעים להוליד תולדות אלה 60. ואולם 61 כלל מציאות היות משא זה על האדם, נקרא עליו ית' שעליו, פעל האדון על עבדו. ודבר זה 62 מתחזק על ידי פרטים ידועים שתלאו 63 בהם האדון ב"ה,

(54) והרי זה מכלל "קבלת" עולו ית', ר"ל: בזה שהוא מסמן ומציין עצמו בסימן של עבד, זה מכלל קבלת עולו ית'.

(55) והשתעבד עולו ית', נראה שצ"ל: והשתעבד אליו ית'.

(56) והנה נתן לאדם כו', מבאר והולך, במה הציצית הם סימן אל העבדות.

(57) זה – העמיד הבריאה אשר ברא על מצב הנרצה כו'.

(58) כלל כל העבודה הזאת – תיקון הבריאה על ידי התורה והמצוה שעליו.

(59) שעל כן – בהיותו עבד שנמסר לו ענין תיקון הבריאה, הדבר מצליח בידו – עבודתו פועלת – מעשיו מגיעים להוליד תולדות אלה, ר"ל: הכת לעבוד העבודה ששייך בעצם אל הבורא (תיקון הבריאה), ושעבודת האדם יעשה תיקון בהבריאה, זה ע"י היות האדם עבדו של הבורא (כמו עבד שעושה מלאכה שבעצם שייך ומוטל על אדונו).

(60) מעשיו מגיעים להוליד תולדות אלה – (בדומה לענין: מצווה ועושה, המבואר בדעת חבונות סי' נב).

(61) ואולם, בהמשך מקשר ענין הנ"ל עם הציצית, היינו: ענין "היות האדם עבדו של הבורא" נקרא "עול", ומציינים העול הזה ע"י סימן, והוא הציצית.

(62) ודבר זה – שמעשיו יפעלו לתיקון הבריאה. מתחזק ע"י פרטים ידועים – ענינים נוספים הוץ ממצות ציצית.

(63) שתלאו כו', וכן להלן בענין תפילין מדגיש: "ותלה" ענין זה במצוה זו.

כרך ה' עם הערות וביאורים לוצאטו, משה חיים בן יעקב חי (רמח"ל) - ספינר, יוסף עמוד מס 240 הדפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ומפללם: הרשם והצין בציון זה של הציצית.

ואמנם מלבד היות הדבר הזה מצוה תמידית⁶⁴, עשו ממנו החזו"ל תקון מתקוני התפלה, והוא להיות מתעטף בטלית⁶⁵ להתפלל בו. והתקון הוא: קבלת העל שזכרנו, להיות ככח זה תופס ואוחז במלאכתו ית', והינו תקון העולם⁶⁶, וכמו שכתבנו.

תפלין

ז. אף ענין התפלין הוא יותר גדול מן הציצית הרבה⁶⁷, והוא, כי נתן הבורא ית' לישראל שיהיו ממשיכים עליהם המשך ממש⁶⁸ מקדושתו ית', והעטרו בו, באופן שכל פחינותיהם הנפשיות והגופיות יחסו תחת האור הגדול הזה, ויתקנו⁶⁹ בו

וכן להלן סעיף י' בענין פסד"ז.

64 מצוה תמידית, ולפי זה שייך לפרק ג', עשו ממנו כו' מתקוני התפילה – שהוא "היומית" וכנ"ל.

65 מתעטף בטלית, מהלך הא' בתחילת דבריו הוא מצד "שימת" הציצית בכגד. במהלך הב' (ד"ה: וענין עמוק מזה) הוא מצד היותו "נסמן" – "מצויין", והוא "חיזוק" הקבלת עול. ג – "להתעטף" בטלית, הוא עצם הקבלת עול.

נמצא שיש בזה ג' הבחנות: שימת הציצית בכגד. היותו מלובש ומצויין בציצית. היותו מתעטף בטלית. ונראה, שהעיטוף הוא עצם ה"קבלת" עול.

66 ד"ל: הקבלת עול, נותן את הכח שהאדם יוכל לתקן את הבריאה, שהוא בעצם שייך למלאכתו ית'.

67 יתכן כוונתו: כי הציצית הם קבלת עול, משא"כ התפלין: ממשיכים המשך ממש מקדושתו ית'.

68 ממשיכים עליהם המשך ממש, וכן להלן בדבריו: שימשך האור כו' תחת המשך הקדושה הזאת.

69 ויתקנו, וכן בהמשך כמה פעמים, ראה לעיל ריש פ"א הערה ד"ה: בעבודה.

דרך ה' לרמח"ל חלק א' פרק ד אות ז

חלקי העבודה

ז. אך ההנהגה הזאת מתחלקת לשני חלקים :
האחד, הוא במה שיעשה מפני שצווה בו ,
והשני, במה שיעשה מפני שהוא מוכרח בו וצריך.
פירוש :האחד הוא כלל מעשה המצוות, והשני כלל מה שהאדם משתמש מן
העולם לצורכו.

מעשה המצוות, הנה תכלית בו לאדם שיעשהו מבואר הוא, שהוא לקיים מצוות
בוראו ולעשות חפצו. והנה הוא מקיים חפצו יתברך בזה, בשני דרכים נמשכים זה
מזה :

-והיינו כי הוא מקיים חפצו במה שציווהו שיעשה המעשה ההוא והוא עושהו .
-והשנית, כי הנה במעשה ההוא הנה הוא משתלם באחת ממדרגות השלמות
שהיא תולדת המצווה ההיא וכמו שביארתי. והנה מתקיים חפצו יתברך, שהוא חפץ
שיהיה האדם משתלם ומגיע ליהנות בטובו יתברך .

אכן מה שהאדם משתמש מן העולם לצורכו, הנה צריך תחילה שיהיה מוגבל בגבול
רצונו יתברך, דהיינו שלא יהיה בו דבר ממה שמנעו ואסרו האל יתברך. ושלא יהיה
אלא הראוי לבריאות הגוף וקיום חיותו על הצד היותר טוב, ולא כפי נטיית החומר
ותשוקתו למותרות. ויהיה הכוונה בו, להיות הגוף מוכן ומזומן לכשתשתמש ממנו
הנשמה לצורך עבודה בוראו, שלא תמצא לה עיכוב בהעדר הכנתו וחולשתו .

וכשיהיה האדם משתמש מן העולם על הדרך הזה, הנה ימצא התשמיש ההוא
בעצמו פועל השלמות כמו שביארתי, ויקנה בו מעלה אמיתית כמו שיקנה במעשה
כל המצוות כולן, כי גם זה מצווה עלינו, לשמור את גופנו בהכנה הגונה לשיוכל
לעבוד בו את בוראנו, ונשתמש מהעולם לכונה זו ולתכלית זה כפי המצטרך לנו,
ונמצאו אנחנו מתעלים במעשה הזה, והעולם עצמו מתעלה בזה בהיותו עוזר לאדם
לשיעבוד את בוראו .

נְמַצִּינוּ לְמַדִּים כִּי עָקַר מְצִיאוֹת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא רֶק
לְקַיֵּם מִצְוֹת וְלַעֲבֹד וְלַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן, וְהִנָּאוֹת הָעוֹלָם
אֵין רְאוּי שְׂיִהְיוּ לוֹ אֶלָּא לְעֹזֵר וְלִסְיוֹעַ בְּלִבְד לְשִׂיחָהּ לוֹ נַחַת
רוּחַ וְיָשׁוּב דַּעַת לְמַעַן יוּכַל לְפַנּוֹת לְפָנָיו אֶל הָעֲבוּדָה הַזֹּאת הַמְּפֹלֶלֶת
עָלָיו. וְאִמָּנָם רְאוּי לוֹ שְׂתַהַיָּה כָּל פְּנֵיתָו רֶק לְבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ,
וְשֵׁלָא יִתְהֵי לוֹ שׁוּם תְּכִלִּית אַחַר כָּכָל מַעֲשֵׂה שְׂיַעֲשֵׂה אִם קָמָן
וְאִם גְּדוּל אֶלָּא לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ וְלִשְׁבֹּר כָּל הַמַּחְצוֹת
הַמְּפַסְיוֹקוֹת בִּיגוֹ לְבֵין קוּנָו, הֵן הֵנָּה כָּל עֲנִינֵי הַחֲמֻרִיּוֹת וְיִתְחַלְּוּ

ויהיה הכנה בו להיות הגוף מוכן ומזומן שתשתמש ממנו הנשמה לצורך עבודת בוראו.

להתקרב אליו יתברך תכלית כל עניני העוה"ז הוא להתקרב אליו יתב' הקירבה ע"י התקדשות ע"י שערי רמח"ל (ע"י צה) הועתק בליקוטים לקמן פ' כ"ו.

כל עניני החמירות כח החומרות באדם ובעולם מבורא בדרך ה' הועתק בליקוטים לעיל בד"ה שמו הקב"ה (ע"י טו).

הנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע... אל העבודה הזאת ע"ע בזה בדרך ה' (ח"א פ"ד ז) מה שהאדם משתמש מן העולם לצרכו, הנה צריך תחילה שיהיה מוגבל בגבול רצונו ית"ש, והיינו שלא יהיה בו דבר ממה שמנעו ואסרו הקל ית"ש, ושלא יהיה אלא הראוי לבריאות הגוף וקיום חיותו על הצד היותר טוב ולא כפי נטיית החומר ותשוקתו למותרות,

והוא

לקיים מצות ע' לעיל רפ"א (ע"י יב) לתכלית הזה הם המצות כו' בזה העולם כו'. ולעמד בניסיון ע' לעיל (ע"י טו) עניני העולם כו' הם נסיונות כו' ובנסמן שם בהערה ד"ה כ"י. והנאות העולם כו' לעזר ולסיוע בלבד ע' לעיל (ע"י טו) התאות החמירות כו' נסיונות כו' נראה שבא ליישב דך דשלהי יר' קידושין שהובא לקמ' פ"ג (ע"י קב) והו"ל אמרו שעתיד אדם ליתן דין כו'. ונרמז כאן במס"י מכת"י שכת' הודעת הזאת ושעיקר ענינו של האדם ליהנות בטוב העולם כו' אנ"פ שימצאו בעליה כו' ומאמרים כו' שיראו כמו מקיימים אותה אין זה אלא טעות וכו'. ועיקר היחס יבואר לקמ' רפ"ט (ע"י עב-ג) אהבת העיונים כו' תבד עליו העבודה לפני בוראו כו' צריך כו' כלל ההרחקה בתכלית מן כו' העיונים, ופס"ה, ופכ"א (ע"י קפב) והנאות כו' הם הפכיים ממש אל החסידות כו'. שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך לקמ' פ"ט (ע"י קסד) הדבקות הוא כו' יסור מלפנות והשגחה אל שום דבר וזלתו כו'. הן הנה כל עניני החמירות ע' לעיל מסוף ההקדמה (ע"י י) חמירות הטבע משתדל להסיר מלבנו כו' ופ"ג (ע"י לג) חמירות וגשמיות העוה"ז ה"ה חשך הלילה לעין השכל, פ"ז (ע"י ס-א) עפריות החמירות גם כו' צריך שיתגבר נגד טבעו כו' סופכ"ד (ע"י רז) היראה האמיתית כו' החומר מונע גדול להם, ופכ"ו (ע"י רח-ח) יפריד עצמו מעניני החמירות כו' כי החמירות מצא מין את מינו ונעור. והתלוי בהם ע' לקמ' פכ"ו (ע"י רח) ורוב החברה עם בני אדם כי החמירות כו' בדלעיל.

לימוד חכמת ^{הקבלה} האמת, הוא לימוד הקבלה (קעו). הוא ראש לכל התיקונים, כמו שאמר הרב הקדוש רבי שמעון בן יוחאי, זכרוננו לברכה, בפה מלא [ח"ג קכד, כ]: דכיה יפקון ישראל מגלותא - בזכות לימוד הקבלה יצאו ישראל מן הגלות (קעו).

והנה זאת התורה אשר נתאוו בה המלאכים, באמרום [תהלים ח', ב']
 "תנה הודך על השמים" - על הקבלה אמרו (קעח), כי אין לומר

ודברת במ

וכ"ז באלף החמישי בגלות הזה ע"כ. ועוד כתב שם: דע"כ תקנו בברכת אתבה רבה שהיא ברכת התורה [כמ"ש ברכות י"א] מתחלה ללמוד וללמד כו' ואח"כ "והאר עינינו" דקאי על פנימיות התורה, ואח"כ "והביאנו לשלום" עיי"ש. ועיין עוד בפ' הגר"א על ישעיה [ו', י'] עה"פ "השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו", "פן יראה בעיניו" זה תורה שבכתב, "ובאזניו ישמע" זה תורה שבע"פ, "ולבבו יבין" שילמד קבלה, "ושב ורפא לו" שיעשה תשובה עילאה, ולכן הוא משמין לבו שלא ילמד סודות התורה.

(קעח) בספר ליקוטי תורה מהאריז"ל פ' עקב כתב וז"ל: כל הדברים בעולם יש להם חיות, וכמו שהארם נכרא גוף ונפש כן כל הרברים. והנה התורה עצמה יש לה גוף ונפש, גוף כענין הלבוש הנזכר בדברי רז"ל

לעולם אלא בשביל עמי הארץ, ואם ח"ו יבא פורענות על איזה אדם או מדינה, אפילו בקצה העולם, דין גרמא דיליה ח"ו, הרחמן יתברך שמו יצילנו עכ"ל.

(קעו) אולי יש לבאר הטעם בזה, דלימוד חכמת הקבלה שהיא פנימיות התורה הוי יותר לשמה, לשם התורה עצמה, משאר חלקי התורה הנוגעים יותר למעשה. ועיין סנהדרין [צ"ט, ב'] דהלומד תורה לשמה מקרב את הגאולה.

(קעז) באבן שלמה פרק י"א אות ג' איתא: הגאולה הזאת לא תהיה רק ע"י לימוד התורה ועיקר הגאולה תליא בלימוד הקבלה. ובמגיה שם אות ב' ציין לתקוני זוהר חדש [ל"ו, ג'] וז"ל הגר"א שם: דברזין דאורייתא אילנא דחיי יצאו מן הגלות ויולד מושיע משה רבינו שהוא עתיר [שיתגלה] ע"י לימוד רזין נהורא דאורייתא כמ"ש לעיל כמה פעמים

על פשט התורה, וכי לא ידעו שאין שייך בהם פשטי התורה כמו שהשיב להם משה. ואף על פי כן לא נתן הקדוש ברוך הוא להם אלא לישראל. וכל כך למה, רק שיודע הקדוש ברוך הוא, שעסק הלימוד זה הוא ראש לכל התיקונים, והתיקון אינו יכול להיות על ידי המלאכים (קעט), כמו שהארכנו בפרקים הקודמים.

ודברת בם

עיי"ש.

(קעט) וצריך לפרש שזה נכלל בתשובת משה רבינו ע"ה, דכיון שאין להם יצר ואין להם שייכות לעולם העשייה לקיים התורה בפשטותה אין להם היכולת לעשות התיקונים כמבואר.

אלא ריש לעיין בזה דו"ל הסוגיא בשבת [פ"ה, ב']: אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה "לא יהיה לך אלהים אחרים" בין עמים אתם שרויים שעובדין עבודת גילולים, שוב מה כתיב בה "זכור את יום השבת לקדשו" כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות, שוב מה כתיב בה "לא תשא" משא ומתן יש ביניכם, שוב מה כתיב בה "כבוד את אביך ואת אמך" אב ואם יש לכם, שוב מה כתיב בה "לא תרצה לא תנאף לא תגנוב" קנאה יש ביניכם,

[אבות ג', כ"ד] גופי התורה. ויש להם פנימיות התורה שהוא הנשמה. ולז"א המלאכים "תנה הודך על השמים" כי למה להם גוף התורה, כי אין ביניהם לא קנאה ולא שנאה ולא שייך בהו לא תרצה וכדומה. ולא שאלו אלא על הפנימיות שלא נתלבשה בגוף זה ובדין אלו לעולם, כי בהיותה למעלה א"צ להתלבש כלל. וכמו נשמת האדם שהוצרכה להתלבש בגוף החומרי לירד לעוה"ז כן ענין התורה עכ"ל.

עיינ במהרש"א בשבת [פ"ה, ב'] ד"ה חמדה גנוזה שכתב ג"כ דעיקר טענת המלאכים היתה על סודות התורה, וזהו דאיתא בסוגיא שם שטענו המלאכים "חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם". ועיין שם מש"כ לפרש התשובה להם "דמפי עוללים ויונקים יסדת עוז" דק בשביל זכות ההבל פיהם של תינוקות של בית רבן שעליהם מתקיים העולם ניתנה לנו התורה

מחמת שאינם בעלי בחירה, רק המה כמוכרחים, אשר בשביל זה כתיב [זכריה ג', ז'] "ונתתי לך מתלכים בין העומדים האלה", ונקראים המלאכים "עומדים" מאחר שהם עומדים תמיד במדרגה אחת, אבל בני האדם המה בעלי בחירה (קפ), להם

ודברת במ

ששייכת להם כמו שאנחנו יכולים לפעול, והיינו מפני שיש לנו יצר הרע כמבואר.

(קפ) לפי המבואר אולי יש לבאר דברי הכסף משנה פ"ב מהל' טומאת צרעת ה"ט על מה דאיתא בב"מ [פ"ו, א']: קא מיפליגי במתיבתא דרקייעא אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קדמה לבהרת טהור ספק הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקייעא אמרי טמא ואמר מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני וכו' כי הוה קא ניחא נפשיה אמר טהור טהור יצתה בת קול ואמרה אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהור. והרמב"ם [שם] פסק טמא, וכתב הכסף משנה דאע"ג דאמרינן מאן נוכח רבה בר נחמני ואיהו אמר טהור ויצתה נשמתו בטהרה. יש לומר דכיון דבשעת יציאת הנשמה הוא דאמר הכי הוי בכלל לא בשמים היא עיי"ש. ועיין בתשובות חתם סופר או"ח סי' ר"ח שכתב שדבר זה הוא תמוה ורחוק ולא מובן הסברא אמאי תהא זה נחשב תורה בשמים.

יצר הרע יש ביניכם עיי"ש. וצ"ע דאם כל הנרון היה רק על פנימיות התורה ולא על פשט התורה, למה הוצרך משה להאריך כל כך לבאר שאין להם שייכות לפשט התורה, והיה מספיק לו לומר רק כלום יצר הרע יש ביניכם, שזהו עיקר הסעם שאין יכולים לעשות התיקונים בפנימיות התורה כמו אדם כמבואר.

ואולי יש לומר בזה על פי מה דאיתא באבן שלמה פרק ח' אות כ"א וז"ל: מה שמחדש על פי פשוט צריך להיות מכוון על פי הסוד, וכשמתגלה להחכם סודות התורה, אז מבין שגם מה שחדש בילדותו על פי פשט גם כן אמת נכון, וכל זמן שאינו מבין הסוד אפילו הפשט אינו ברור בידו ע"כ. הרי שאנו צריכים לסודות התורה בכרי להבין הפשט הברור. ואם כן י"ל דמשה השיב להם דחלקי התורה מקושרים זה עם זה, ורק ע"י סודות התורה מובן לנו פשטי התורה, ומכוון דחלק הפשט שייך לנו יותר ראוי ליתן לנו גם סודות התורה, ועוד הוסיף להם דאין להם יצר הרע ומכיון דאין להם יצר א"א להם לפעול התיקונים בפנימיות התורה

דרך עץ החיים <ודברת במ>: לוצאטור, משה חיים בן יעקב חי (רמח"ל) - גולדברג, אהרן דוד בן יצחק הלוי (2) [24] עמוד מס 96ההדפ

ישתנה התיקון על ידי עסק התורה, ולכן ניתנה התורה לישראל דוקא (קפא), שעל ידם יהיו נתקנים התיקונים האלה.

ודברת בם

נחמני. וביאר שם שאע"פ שהיו יודעים "ספק טהור" על דרך האמת, שכך שמעו מהקב"ה, אבל מאחר שהכרעת התורה נמסרה להם בחייהם, ושכלם היה מחייב לסמא, היה מן הראוי שיהיה סמא אע"פ שהוא הפך מן האמת, שכן מחייב השכל האנושי, וכמו שלא טהרו בעל מתלקותו של רבי אליעזר [בתנור של עכנאי - ב"מ נ"ט, ב'] ועמד ר' יהושע על רגליו ואמר דאע"פ שיצא בת קול מן השמים ואמר תורה לא בשמים היא, ה"נ המתיבתא של מעלה גם כן יכול לפסוק ולהכריע נגד הקב"ה על פי סברתם מכיון שבא להם מכח התורה שלמדו בהיותם בארץ עיי"ש כל הרברים. למדנו מדבריו דכל כך חשוב הוא התורה בארץ, דאפילו אחר פטירתו של אדם עדיין יש לו שייכות להתורה שלמד בהיותו בארץ, ועל פי אותה תורה תקבע ההלכה אע"פ שהוא נגד ה"אמת" שאמר הקב"ה. וכל זה הוא מפני שאותה תורה שלמד בארץ למד בזמן שהיה לו מלחמה עם היצר כנ"ל, והיא היא מה שחביבה אצל הקב"ה, ועל פי הכרעת אותה שכל אמר הקב"ה שיקבע ההלכה אע"פ שמן השמים אמרו להפך:

ועל פי המבואר אולי י"ל דמכיון שתכלית של נתינת התורה למטה [ושהיה הכח ביד בית דין להכריע בהלכה נגד פמליא של מעלה] היתה רק מפני שאנחנו בעלי תומר עם יצר, וע"י עסק התורה למטה עם היצר הוא שנעשה התיקונים למעלה, ועל כן בשעת יציאת נשמה דגתבטל ממנו כח היצר [עיי' אבן שלמה פרק י' אות י' דבעת פטירת הנשמה רואה את השכינה, ורק ברשע השכינה מסתלקת תיכף ואז מצער אותו מלאך המות ויוצאה נשמתו כפטורי בפי ושת [ברכות ח', א'], אבל בצדיק אין שכינה מסתלקת ממנו ונשמתו יוצאת בנשיקה. ועיי' בפרקי דר"א דמכיון שכתוב "כי לא יראני האדם וחי" מי שרואה את השכינה מוכרח למות]. על תורה כזו לא ניתן הכח להכריע והו"ל בכלל תורה לא בשמים היא.

והנה בעיקר מה דאיתא בסוגיא שם דקא מיפלגי מתיבתא דרקיע עם הקב"ה דהקב"ה אמר טהור ומתיבתא דרקיע אמר טמא האריך הר"ן בדרשות [דרוש ז'] להסביר הענין איך יתכן שאף ששמעו מהקב"ה שהוא טהור, שיטמאו הם ער שהוצרכו להכרעתו של רבה בר

התורה. וכי רצון הקב"ה היה ליתן התורה לכל אחד רק כי הם לא יוכלו לקבלה מפאת ערכם, רק משה היה יכול לקבל בעצם כמ"ש. וגם יהושע לא היה במדריגה זו ולא היה יכול לקבל מפאת עצמו רק שמשה מסר לו (טז) ודי למבין מדעתו.

הג"ה מהגאון רי"ץ בן הגאון המחבר

[וזה ביאור מאחז"ל [שבת פ"ח, ב'] בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת כו' מה לילוד אשה בינינו פי' כי השכל האנושי בהיותו מצורף אל החומר הוא רק בכה ולא בפועל, מה לו בינינו שאנחנו בעלי שכליים בפועל, אמר להם הקב"ה לקבל תורה בא ר"ל שלכן בא לקבל תורה שעל ידה יבניע החומר ויתעלה השכל בפועל יותר מכם. א"ל חמדה גנוזה כו' קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבר"ד, ר"ל שהתורה היא גנוזה באצילות וא"א שישגיגה שכל אנושי והיא קדומה לכל והאדם מאוחר לכל ואין התורה נערכת אליו כ"א תנה הודך על השמים למלאכים שהם למעלה מהזמן. וכן מ"ש משה מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, ר"ל שהמלאכים המה אש לוהט קרובים לעצמות התורה שהיא אש ע"ג אש כידוע ברוחניות. והמלאכים הם ג"כ אש בפועל ההשכלה ברוחניות, וזה נקרא הבל שאין בו חטא. והבל פי' שאינו גשמי והאדם מקיים התורה בגשמיות. א"ל הקב"ה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה, ר"ל כי ידוע שמ"ש ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם קאי על עולם הביני"ה ועד עולם מלכות. וע"י הכנעת היצר של האדם כייף כל הדינין, ועי"ז מתיידיים למעלה ביני"ה ת"ת ומלכות. וזהו מ"ש [סנהדרין מ"ג, ב'] הוויב את יצרו כו' כאלו כבדו להקב"ה בבי' עולמים כו'. וכל עיקר הכנעת היצר הוא ע"י התורה כמ"ש בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, תורת חסד תבלין להמתיק, וע"י המתקתו יתגדל כבוד מלכות שמים. וזהו אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה ר"ל מפני האחיזה שיש לך בכסא כבודי ע"ד [ישעיה מ"ג] "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" בגין כבודי לקשטא ולתמכא בעמודין תקיפין. ועי"ז יתגלה כבוד כסא מדת מלכות שמים לקבל כל השפעות עליונים. ולזה הפעולה מתיחס משה אל התורה יותר ממלאכי השרת כיון שאתו בכסא כבודו שהיא כלולה מהכל, וגשמת משה ג"כ כלולה מן הכל. וזה שרמו דכתיב [איוב כ"ו] "מאחו פני כסא פרשו עליו עננו" מלמד שפירש שדי מזיו שכיתו ועננו עליו. כי ע"י הרכבתו גוף ונפש הוא תיקן כבוד של מעלה. וזהו מ"ש שם בשבת [פ"ט, א'] מיד כל א' וא' נעשה לו אוהב. ר"ל כראות המלאכים היותם משותפים עם האדם מצד חלק ושורש שיש גם למלאך בתורה וכי מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. ר"ל מקבלים ממנו עליה וירידה כמבואר לעיל ברוח חיים, לפיכך נעשים לו אוהבים כי ע"י יקבלו הארה ושפע יתירה משרש שיש למלאך בתורה. וזה שכ"א מסר לו דבר. ר"ל הודיעו סוד שבו נאחו בשרשו ומסרה למשה. ואף מה"מ מסר לו דבר כי הוא גקשר בצדה [ע' לעיל במשנה כל ישראל ברו"ח] והכל נמסר למשה וכנ"ל והבן. ע"כ ההג"ה].

ועוד אפשר להסביר הענין לשון קבלה במשה ומסירה ליהושע ע"ד מאחז"ל [סוטה מ"ט, א'] משמת יוסי בן יועזר בטלו אשכולות איש שהכל בו. כוונתם במליצה זו ע"ד שדרשו "ושדיך לאשכולות" [מדרש ויקרא רבה פל"ו ע"ש]: מה האשכול כל

ובחרת בחיים

(טז) ולפי דרך זה אכתי צריך לבאר מדוע מסירה, רק מנביאים לאנשי כנה"ג נאמר אצל יהושע לוקנים וכי לא נאמר לשון לשון מסירה, וצ"ע.

רגמ חיים >ובחרת בחיים<: חיים בן יצחק מוולוז'ין - גולדברג, אהרן דוד בן יצחק הלוי (1) {35} עמוד מס 26הדפס ע"י תכנת אוצר

משום שרק התורה מביאתו לאדם למדת זהירות, ולא זולתה. ובדפוס ראשון ישנם סוגריים על המילים הללו.

הוא למוד התורה ... תורה מביאה לידי זהירות. דאה מה שכתב רבינו בספרו 'דרך עץ החיים' (הקדמה לספרו קל"ח פתחי חכמה) שהתורה היא ממש אור אחד, ניתן לישראל ליאור בו. כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול, שאינן אלא ידיעת דבר-מה, אשר ישיג השכל בטרחו. אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגובהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה, אור היא אשר תאיר בנשמתו, להגיע אותו אל גנוי מרומים, גנוי הבורא יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בהם, והוא דבר החכם 'ותורה אור' אור ממש, ולא חכמה לבד, ולא שמדאה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש, כי זו מציאות למעלה, ובהכנסה בנשמה יכנס בה האור - כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים ... ע"כ. הרי לנו כי עצמת קדושת אור התורה, היא מתקנת המדות, ומרוממת את האדם למעלות עליונות. אשרי הזוכה לכך.

פי כָּבֵד וְתִבְאֵר אֲצִלָּם, שְׂאֵם אֲמָצְעִים אֱלֹה יִמְעֵטוּ לָהֶם, או אִם הָאֲמָצְעִים יִהְיוּ חֲלָשִׁים וְלֹא בְּכָל הַחוּזֵק הַמְצַטְרֵף בָּהֶם - הִנֵּה לֹא יִשְׁיגוּ בָּהֶם שְׁלֵמוֹת אֲמָתִי, אֲלֵא יִגְרַע מֵהֶם פְּפִי מֵה שֶׁגִּרְעוּ הֵם בְּהַשְׁתַּדְּלוּתָם. וְנִמְצְאִים חֲסְרֵי הַשְׁלֵמוֹת מֵה שֶׁהוּא לָהֶם צָרָה גְדוּלָה וְרָעָה רַבָּה. אֲנָשֵׁי הַשְׁלֵמוֹת חֲפְצִים בַּשְׁלֵמוֹת מַעֲשִׂיהֶם, וְקִשָּׁה לָהֶם הַחֲסָרוֹן בַּתְּכוּנוֹת נַפְשָׁם, כּוֹאֵב לָהֶם הַפֶּסֶד נִכְסִים רוּחָנִיִּים, וְכִשְׁהֶם מִבְּחִינִים בַּחֲסָרוֹן כֹּל שֶׁהוּא - הִרִי זֶה הִיא לָהֶם צָרָה גְדוּלָה, עַל שֶׁנִּחְסַד בָּהֶם מֵהַשְׁלֵמוֹת הַנִּדְרָשֶׁת מֵהֶם. וּבֵאֵמָת, גַּם הַפְּחוּתִים מֵהֶם וְגַם כֹּל הַהֲמוֹן הַיֵּנִם רוֹאִים בַּחֲסָרוֹנוֹת אַחֲרוֹת 'צָרָה גְדוּלָה' אֲלֵא שִׁישׁ חִילוֹק מֵהוּתִי בֵּין הַשְׁלֵמוֹת לְבֵין הַפְּחוּתִים: ה'שְׁלֵמוֹת' רוֹאִים בַּחֲסָרוֹן רוּחָנִי, בַּהֲפֶסֶד מִיְדוֹת טוֹבוֹת או זְכוּיוֹת - 'צָרָה גְדוּלָה'. וְאֵילוּ הַפְּחוּתִים מֵהֶם רוֹאִים בַּהֲפֶסֶד גִּשְׁמִי בַּמִּמּוֹן או בְּרִכּוּשׁ כִּי־צָרָה גְדוּלָה'. וְאֵילוּ כֹּל הַהֲמוֹן רוֹאִים 'צָרָה גְדוּלָה' רַק בַּעֲוֹנָשִׁים חֲמוּרִים, בַּצַּעַר רַב. וְאֲדַרְבָּה, אִם יוֹטְלוּ תַּפְקִידִים וּמִטְלוֹת עַל הַהֲמוֹן, הִרִי זֶה יִטְרוּד אֶת מְנוּחָתָם, וִירָאוּ בְּאוֹתָהּ מִטְלָה כְּטָרְחָה עֲצוּמָה וְכִי־צָרָה גְדוּלָה'. אֲמֹר מַעֲתָה, הַחֲפֵץ בְּנִכְסִים רוּחָנִיִּים וּבְזְכוּיוֹת, רוֹאֵה בַּהֲפֶסֶד 'צָרָה גְדוּלָה'. וְאֵילוּ בַּהֲפֶסֶד נִכְסִים גִּשְׁמִיִּים 'צָרָה קִטְנָה'. וְאֵילוּ אֲנָשֵׁי הַהֲמוֹן רוֹאִים בַּהֲפֶסֶד גִּשְׁמִי 'צָרָה גְדוּלָה'. וּבַהֲפֶסֶד רוּחָנִי אֵינֶם רוֹאִים אֲלֵא כִּי־חֲסָרוֹן-מֵה' וְאֵין זֶה צָרָה בַּעֲבוּרָם. וְזוֹ עֵיֶקֶד טַעוֹתָם.

וע"כ רבינו חילק את ההערות לחלקים שונים, המתאימים לסוגי אנשים

ג' זילת ישרים > במסילה נעלה > : לוצאטו, משה חיים (רמח"ל) - פרק, פנחס שמעון בן יעקב (1) {48} עמוד מס 95 הודפס ע"י תכנת או

סימני טהרה שמותר כמ"ש (משלי ה') כי נופת תטופנה שפתי
 זרה וגו' ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות. שהוא חרבא
 דמלאך המות וטיפות מרה תלויין בה. ורגליה יודדות
 מות. וכל זה גורם לנו שעבוד מלכיות. הצרות כמאמר
 רבי אלכסנדר בטר צלותיה (ברכות י"ז) רבון כל
 העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך ומי
 מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות. פי' כי לולא שעבוד
 מלכיות לא היו מניחין השאור להחמיץ כמ"ש ויאפו את הבצק
 מצות כי גורשו ממצרים. ולכן אפו מצה (והאריך בזה בשל ש"א
 בפ"י הגדה) ובגלות חזרו שתי אלו. שאיר שבעיסה כמו שכתב
 (בהושע י') מלוש בצק עד חומצתו. וגם שעבוד מלכיות. ויש לנו
 על זה שתי הבטחות. א' שאף בגלות יציל אותנו מכל צרה כמ"ש
 זאף גם זאת בארץ איביהם לא מאסתים וגו' וכן עמו אנכי בצרה.
 והשנית שהבטיח לנו לגאלינו מן הגלות. הבטיח לנו
 במצרים אהיה אשר אהיה אהיה עמהם בשעבוד זה
 ואהיה עמהם בשעבוד מלכיות. ועל השני לגאלינו
 מן הגלות. יש לנו משכון שנאמר כי יד על כס יה וארז"ל שאין
 השם שלם ואין הכסא שלם עד שיגאלנו. וענין השם כמ"ש רז"ל
 (עירובין דף י"ח ב') וא"ר אלעזר בר יעקב מיום שחרב בהמ"ק
 די לעולמו שישתמש בשתי אותיות שנאמר כל הנשמה תהלל יה.
 וענין כסא ג"כ ידוע כי גדולת הקב"ה ומלכותו עם ישראל הוא.
 וכשהן בשפלות ובגלות אין מלכותו שלימה ולכן ביים אמרו ה'
 ימלוך לעולם ועד. כי אין מלך בלא צבא ואין נקרא ה' צבאות
 עד שיגאל את צבאו ומלוך עליהם. כמ"ש גואלינו ה' צבאות ע"ש
 שאמר (ירמיה מ"ו י"ח) גואלם חזק ה' צבאות שמו. וכן כי ה'
 צבאות מלך. וזהו אומרו ומחנין ל"י באלוותא דחקיק עליה אהיה
 אשר אהיה ה' צבאות. ובאיזה זכות אנחנו מצפיין כל זאת מפני
 שכל התעוררות צריך להיות מלמטה. ואמרו (סוטה דף מ"ט)

ביאורי אגדות דרבה בר בר חנה

ע"ג ע"א אמר רבה בר בר חנה אשתקו לי נחותי ימא האי גלא (גל) דמטבע לספינה מתחזי כצוציתא דנורא חיזורתא ברישא, ומחיתן לה באלוותא דתקיק עליה אהיה אשר אהיה יה ה' צבאות אמן אמן פלה וניית.

נראה לפרש דכל אלו המעשים שסיפר סדרן על פסוק (תהלים ק"ז) יורדי הים באניות וכר' המה ראו מעשה ה', כי כבר ביארנו בביאורינו על יונה כי העה"ז נקרא ים, והגוף נקרא אניה, ועל ידה הגשמה יורדת בים בעה"ז, ואותן שכל מעשיהן תמיד בעסקי עה"ז נקראין יורדי הים, מפני שמתבוננין בתהפוכות עה"ז. וקראן עושי מלאכה במים רבים ע"ש שהן של צער נקרא רבים, כמ"ש בביאורי על המגילות. המה ראו מעשה ה' ונפלאותיו במצולה, שרואים תמיד האידן זן כל אחד ואחד לפי מעשיו מדה במדה כמדתו, וקמסדר כל מדות רעות ותשלומיהן של כל אחד ואחד, ויאמר ויעמוד כר'. וכן מסדר כאן רבב"ה. אשתקו לי נחותי ימא הן המתבוננים בתהפוכות עה"ז כנ"ל.

האי גלא דמטבע לספינתא ידוע שהגוף נקרא ספינה, וכל הצרות שעוברין עליו נקראים גלים, כמ"ש (תהלים מ"ב) כל משבריק וגליך עלי עברו, והמה באים ממלאך המות הממית לאדם, ונקרא דמטבע לספינתא כמ"ש בפ"י על יונה, והוא היצחק"ר המסית לאדם בתחילה כמ"ש הוא יצחק"ר הוא מה"מ יורד ומסית ועולה ומקטרג יורד ונוטל גשמה.

דמתחזי כצוציתא דנורא. כמעשה דרב עמרם חסידא בפרק עשרה יוחסין (קידושין פ"א.) אשבעיה ליצריה דינפק מיניה ונפק מיניה כעמודא דנורא.

חיזורתא ברישא. כי בתחלה כשמסית מראה לו חמשים סימני טהרה שמותר, כמ"ש (משלי ה') כי נופת תטופנה שפתי זרה וגוי ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות. שהוא חרבא דמלאך המות וטיפות מרה תלויין בה, ורגליה יורדות מות. וכל זה גורם לנו שעבוד מלכיות והצרות כמאמר רבי אלכסנדר ב"ר בתר צלותיה (ברכות י"ז) רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות. פי' כי לולא שעבוד מלכיות לא היו מניחין השאור להחמיץ כמ"ש ויאפו את הבצק מצות כי גורשו ממצרים. ולכן אפו מצה (והארז"ל בזה בעל ש"א בפ"י הגדה) ובגלות חורו שתי אלו, שאור שבעיסה כמו שכתב (בהושע י') מלוש בצק עד חומצתו. וגם שעבוד מלכיות. ויש לנו על זה שתי הבטחות, א' שאף בגלות יציל אותנו מכל צרה כמ"ש ואף גם זאת בארץ אויביהם לא מאסתי וגוי וכן עמו אנכי בצרה. והשנית שהבטיח לנו לגאלינו מן הגלות. הבטיח לנו במצרים אהיה אשר אהיה אהיה עמהם בשעבוד זה ואהיה עמהם בשעבוד מלכיות.

ועל השני לגאלינו מן הגלות, יש לנו משכון שנאמר כי יד על כס יה וארז"ל שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שיגאלנו. וענין השם כמ"ש דו"ל (עירובין דף י"ח ב') וא"ר אלעזר בר יעקב

מיום שחרב בהמ"ק די לעולמו שישתמש בשתי אותיות שנאמר כל הגשמה תהלל יה וענין כסא ג"כ ידוע כי גדולת הקב"ה ומלכותו עם ישראל הוא וכשהו בשפלות ובגלות אין מלכותו שלימה ולכן בים אמרו ה' ימלוך לעולם ועד, כי אין מלך בלא צבא ואין זקרא ה' צבאות עד שיגאל את צבאו וימלוך עליהם. כמ"ש גואלינו ה' צבאות ע"ש שאמר (ירמיה מ"ו י"ח) גואלם חוק ה' צבאות שמו, וכן כי ה' צבאות מלך. והוה אומרו ומחיינו לי באלוותא דחסיק עליה אהיה אשר אהיה ה' צבאות.

ובאיזה זכות אנחנו מצפיין כל זאת מפני שכל התעוררות צריך להיות מלמטה. ואמרו (סוטה דף מ"ט) אמר רשב"ג מיום שחרב בהמ"ק אין לך יום ויום שקללתו מרובה מתבירו ועל מה עלמא קיים אקדושא דסדרא ואמן יהש"ר. וכן מצלת אותנו לעוה"ב כמ"ש (שבת קי"ט:) אר"ל כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי ג"ע שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן. ואמרו כל העונה אמן בעה"ז זוכה ועונה לעוה"ב שנאמר אמן אמן. והוה שומר אמונים פ"י שני אמונים. והוה אומרו כאן אמן אמן פלה.

שם אמר רבכ"ח אשתעו לי נחותי ימא בין גלא לגלא תלת מאה פרסי ורומא דגלא תלת מאה פרסי. וימנא חדא הוה אוליגו באורחא ורליגו גלא עד דחויגו פי מרבקתיה דכוכבא זוטא והויא לי פמבור ארבעין גריי ביזרא דחדלא ואי דליגו טפי הוה מקליגו מהבלא, ורמא לה גלא קלא לחברתה חברתי מי שבקת מידי בעלמא

דלא שטפתיה וניתי אנא ונאבדיה. אייל סוק חוי נכורתיה דמריך דאפילו כמלא חוטא דחלא לית דעבר, שנאמר (ירמיה ה') האותי לא תיראו נאום ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו.

דע כי כל הגלים הם צרות המתרגשות לבוא בעולם, כמו כל משכירך וגליך עלי עברו, והם שלוחי השטן, וראשיהם הם י"ב נשיאים, כל אחד מושל חודש אחד, ובכל יום ויום הולך ומתגבר תמיד שאין לך יום ויום שאין קללתו מרובה מחבירו וכמ"ש בעובדי דזון לבד השיאוך אם תגביה כוכב כו'. ושיעור הילוכו הוא ג' מאות פרסה, בכל יום עשרה פרסאות ובחדש שהן שלשים יום גומר מהלכו תלת מאה פרסי. כי הילוכו אינו אלא כפי הילוך בני אדם בעונותיהם כך הם מתגברים ומתרוממים בעו"ה למעלה, וזהו אומרו בין גלא לגלא תלת מאה פרסא, כלומר משיתחיל ממשלת האחד עד תחלת ממשלת הגל השני. ורימא דגלא תלת מאה פרסא כנ"ל כמ"ש מרום שבתו אומר כו' (עובדי שם).

זמנא חדא הוה אוליגו באורחא ורליגו גלא כו'. פי ענין התרוממות הגלים והצרות באים מגאווה שמתחילה היצר מגביה את לב האדם ואח"כ שוברו כמ"ש (משלי י"ו) לפני שכר גאון, והענין הוא כשמתחיל האדם לילך בדרך הטוב והמסילה העולה בית אל, או יתרומם ויתגאה לבו מיד, ואמרו בווהר על פסוק (שם ד') וארח צדיקים כאור גנה הולך ואור עד נכון היום ודרך רשעים באפילה לא ידעו במה יכשלו. מה שהוכיח אצל רשעים דרך ואצל צדיקים ארת, מפני שדרך רשעים כבושה, ליטטים כמותם כבושה.

חדושי ובאורי רבינו הגר"א - נזיקין: אליהו בן שלמה זלמן (הגר"א) <<תלמוד בבלי; >> (1) [42] עמוד מס 59 הודפס ע"י תכנת אוצר

בפרטות (ובמיוחד) על הצדיקים המקיימים גזירותיו וכובשים את יצרם ומבטלים רצונם מפני רצונו ית', עד שיתכן להתייחד מקומם תחת כסא הכבוד. כי הכסא הוא המלכות בעצם, כנאמר⁸⁶, רק הכסא אגדל ממך, והם (הצדיקים קבועים) תחת כסא מלכותו ית'. ונקרא הוא ית' "מלך ישראל"⁸⁷, הכל בשביל שהם מקיימים גזירת מלכותו ית'. אף גם זאת בהיותם מוטבעים ביצר הרע השוכן בקרבם, מכל מקום כובשים (ישראל) את יצרם ומקיימים גזירותיו. אבל המלאך שאין בו יצר הרע לא שייך בו דבר זה, כמו שנתבאר זה ביותר במקום אחר⁸⁸. גם כי המלך היושב על הכסא הוא שופט ודן, דבר זה שייך דוקא בתחתונים אשר הוא ית' שופט אותם, ואליהם ייחס המשפט אשר בו שייך הכסא למשפט⁸⁹. מזה שאין כן בעליונים שאינם חוטאים ואין ביניהם לא קנאה ולא שנאה

(86) בראשית מ"א מ'. וראה "גבורות" הקדמה שלישיית עמ' כ'; וכן אין הכסא שלם וכל זמן שלא נבחה זרעו של עמלק, ורצה לומר, הכסא הוא המלכות שנקרא כסא, שנאמר, רק הכסא אגדל ממך, ורצה לומר, רק המלכות אגדל. ורצה לומר, שאין מלכותו (יתברך) נגלה בעולם בשלימות, עד שימחה שם המתנגד (שהוא עמלק) מן העולם. וב"אור חדש" עמ' ס"ה; כי כאשר גלו ישראל והיו ישראל (נתונים) תחת מלכות מדי, גם השם יתברך היה עמהם, עד שנאמר (ידמיהו מ"ט ל"ח) כי כסא מלכותו היה בעולם, כמו שקודם שגלו ישראל היה כסא מלכות בירושלים. ועוד שם עמ' ע"ה; אף אם אחשורוש גם כן היה מולך מסוף העולם ועד סופו, מכל מקום מלכות שלמה מלכות אחר (ושונה לגמרי ממלכות אחשורוש), שהיה לו מלכות ישראל שהוא מלכות של קדושה, ואילו (בלבר) ראוי (היה) לשבת על כסא קדוש כמו זה. ובחידושי אגרות גיטין חלק ב' עמ' קכ"ד; בא להודיע ענין (מעלת) שלמה המלך. שהיה מולך על עליונים ותחתונים, שנאמר, וישב שלמה על כסא ה'. ובחידושי אגרות בבא בתרא חלק ג' עמ' קכ"א; זו רות המואביה שראתה (את) מלכות שלמה בנו של בן בנה, שנאמר, וישב כסא לאם המלך, ואמר רבי אלעזר, זו אמה של מלכות. רצה לומר, כי מאחר וכל המלכות יצא ממנה (לכן) שם לה כסא. עד כאן, ועוד האריך שם. מאד בענין הכסא של מלכות לריות אם אמר.

(87) ישעיהו מ"ד ו'; כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו. ומכאן לתפילת מלכויות של מוסף ראש השנה. ובמסכת כלה פרק ב'; באותה שעה אמרו, ברוך ה' מלך ישראל, שגילה סודו לרבי עקיבא בן יוסף.

(88) ראה נתיב הצדקה פרק א'; והנה, יצר הרע אף שהוא רע בעצמו, מכל מקום על ידי יצר הרע קונה האדם הדביקות בו יתברך לגמרי, כאשר גובר על יצרו ומסלק אותו. כי אותם שהם בתפקודתו של מקום יש בהם יצר הרע והם כובשים יצר הרע שבהם, בודאי הם קודמים למלאכים שאין בהם יצר הרע.

(89) נתיב גמילות חסדים פרק ג'; והסברה נותן שיחיה המשפט טומך (ותומך את) הכסא, שהרי הכסא הוא שייך אל המשפט. ובנתיב הדין פרק א'; וכאשר מתגבה (ומתרום) השם יתברך במשפט יחשר על כסא דין, או יושב גם כן על כסא צדקה. ויש לפרש, כי הכסא שייך בו משפט, ודבר זה ידוע, כי אין דבר (שהוא) מתייחס למשפט כמו הכסא. ולפיכך, כאשר עלה שלמה בכסא היה (הכרח) מכריז, לא תטה משפט, אם ירצה לשבת על הכסא ויחיה כסא שלו כסא קיים, וכאשר מעוות המשפט, (ודרי זה נחשב לו) כאילו מבטל כסא כבודו. ואליהם ייחס המשפט, אשר בו שייך הכסא למשפט. וראה בענין משמעותו הרהיגית של הכסא, ב"מורה נבוכים" פרק ט'.

שמות פרק יט

- (ד) אתם ראי'תם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל-כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי:
 (ה) וְעַתָּה אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמְעוּ בְקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶם אֶת-בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים
 כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ:
 (ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מַמְלַכַת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַר אֵל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (ז) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ
 יְהוָה:
 (ח) וַיַּעֲבֹדוּ כָל-הָעָם יְחֻדָּו וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּח מֹשֶׁה אֶת-

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

הגיל, שמחמלה חייב האדם לכלל את עצמו ולשעבד את עצמו בכיבוד מוחלט למלכותו של הקב"ה, בבחינה עבד שפיל שאין לו שום מציאות עצמית כלל, וממור קבלת עול מלכות שמים בבחינה זו, נכנס תחת עולו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וע"ז מורה הל"ב שבציצית שהוא החתם של עבדות בבחינה 'זוהם של סיט'. אמנם יש בעבד ה' ענין בחינה שיש לו עבודת מרוממם שלא ניתנה לישום כריה בעולם ואף לא למלאי השדה, והיא העבודה של חיזקון הבריאה והעולמות ע"י מעשיו, לגלות כבוד מלכות שמים בבריאה, ובהו אנתו בבחינה עבד המעמיד את מלכותו של המלך, ובהו זכינו למורו 'ממלכת כהנים', וע"ז מורה החבלת שבציצית שהיא החתם של עבדות בבחינה 'זוהם של זוכי'.

חיתום של טיש החתם עליו היה עבד אחר
פון עפ"ז יש ליישב מה שהקשה המורה"א מרע המשילו הז"ל את הל"ב והחבלת ל'שע' עברים שנושחיו לזכריה חתום של טיש החתם של זוכי, ולא בעבד אחר שגשלה לזכריה את הנהגה, דמחובר כאן בשתי מדרגות של עבד, עבד שפיל ועבד מוכרי, והרי בעבדות של מלך ב"ד לא חתן שיהיו ב' בחינות אלו בעבד אחר, כי חתם השפיל אינו עבד מרומם ועבד מרומם אינו עבד שפיל, ולכן חתם את המשל כמלך ששלה ענין עבדים, עבד של החתם של טיש ועבד של החתם של זוכי.

אולם עבד ה' שונה בהו לגמרי מעבד של מלך ב"ד, כי עבד ה' שייך שיהיו בו כ' בחינות אלו בחי, האחד בקבלת עול מלכות שמים בכיבוד ושעבוד מחלט, לכסל מעצמו את הרצונת שלו להיות כולו משועבד לצויו ה', ובהו הוא מקבל על עצמו עבודה מרוממת מזו, לחיות פועל בחיזקון הבריאה כולה בתורת עבדו של מלך, והיו המוחל של מות חרה, שלאחר שקבלו ישאל על עצמם עול מלכותו בכיבוד עצמיתם כשאריו, ענישה ונשמעו במצוה הז' סיני, ועשו ראויים לזכרונה המרוממת של עבדי ה', בבחינת עבדים מוכרים של 'ממלכת כהנים', לגלות כבוד מלכותו בחיזקון הבריאה, ובהו הם נעשים עבדים שעליהם שומרת המלכות.

דבר זה מתגלה כמה שיש לנו ב' החתמות בכריזתו - לכן החבלת, שהם בבחינת חתום של טיש החתום של זוכי, החתום של טיש מורה על העבדות שאנו משועבדים לגמרי לעבודת ה', וחתום של זוכי המורה על העבדות המרוממת, שניתנה לנו עבודת המוחזרת לנו לפעול גילוי מלכות שמים בבריאה, בחיזקון הבריאה והעולה משעולות, ולכן ראוי שיהיו לנו ב' החתמות כבת אחת, כי יש לנו ב' בחינות של עבדות **לכ**

(הגדה של פסח) קרבו לפני דוד סיני, וכך מה שאנו אומרים בכל יום ויקרבתו לפני הרה"ק, והדברים אלו באהובנו, ואו נתן להם תחילה הכה לשטור כל פנאנון ושענעושים בעבודתו יעשו הפיר הטוב המעמד לחיזקון הבריאה, והוא מה שכתוב (שמות י"ט ו) 'זאתם יהיו לי כממלכת כהנים וגוי קדוש'. ונשים וזלאת ישאור גובדושים פון חתמים, ונשמעוים נכח עליון לשטור כל הנעשות, לחסן בהם כל הבריאה כולה.

הרי כפואר דכוחות אלו שיש לישיראל לחקן ולפעול במעשיוים כבריאה ובעולותים ונתנו להם במעמד זה סיני, כשאמר להם 'זאתם יהיו לי כממלכת כהנים וגוי קדוש' ומכאן שמדרגות אלו הם מצד שירשאל הם 'ממלכת כהנים', שהם עבדי ה' המקבלים עליהם עול מלכותו ומגלים מלכותו כבריאה, ולכן זכו לחואר 'ממלכת כהנים, שנושחיו להם עבודה זו, ועל זה מורה הציצית שהיא חתום של עבדות, וכשהוא את הציצית נזכר שחוא עבד ה', ומחזן כך בא לזרי 'יעשיתם את כל מצוותי', וממילא לזרי 'ורחייתם קדושים לאולוזבים' שע"ז נאמר 'זאתם יהיו לי כממלכת כהנים וגוי קדוש'.

לפי"ז דכינו לבאר דברי הרמח"ל הנ"ל בדרך ה' כמין זומה, שכמה שבציצית נספן האדם לעבד ה', ובמיוחדו על מה שנותנה לו עבודתו של חיזקון כל הבריאה כולה, ה' החתום מאד לפי ה"ל, שע"ז מורה החבלת שהומוה לכסא הכבוד, שהחתום הזה מורה על מה שיש לו עבודת מיוחדת של חיזקון הבריאה ע"י מעשיו, שיהו נתון לנו במעמד זה סיני לפועל במעשיו ככל הבריאה, ומחזן כך לחזקן לגלות מלכות שמים של ענין העבודתו והרי נתן ענין החתום של ה'חבלת', שבציצית, כי החבלת מורה על ענין העבודתו שלנו שהיא כקבלת עול מלכות שמים עלינו, ובהו אנו מגלים מלכותו ויכרך כבריאה ולכן החבלת זוהי לכסא הכבוד המורה על מלכותו של הקב"ה.

חתום של זוכי - החבלת

דין בהו נבואר לבאר יסוד הענין של חתום של טיש החתום של זוכי, דהנה עבד הוא באמת כריה שפילה בחינת, כי אין לו מציאות עצמית כלל אלא כל כולו כמלך ומשועבד לארזו, וכמו כך כל אחד משירשאל הוא עבד ה' וחסל כל כולו לחזקן מלך חתום וממלכת, אולם גם כין העבדים מדריונות מדריונות יש, יש עבד שעבודתו עבדה שפילה, ויש עבד שדואר עבד מסבוכ וקרוב לממלכת, שנתונים דו עבודה מוכרחת לזכריה שהוא עבד כסל לארזו, והרי דכיתה מדריונות של העבד מתגלה בתורת החתום של החתום, כי עבד שפיל יש לו חתום של 'סיט' מחמת פתיחתו ושפלותו, אבל עבד מוכרי וקרוב למלך יש לו חתום של 'זוכי'.

מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֱהֱלָהּ: כִּב וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בַּחוּץ: כג וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֵלָה וַיְשִׁימוּ עַל־שְׂכָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיָהּ וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרֵיָהּ וְעֲרוֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ: כד וַיִּיקַץ נֹחַ מִיַּיִנו וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ

כא וְשָׁתִי מִן חֲמַר וַיִּוֵּי וְאַתְגָּלִי כְגוּ מִשְׁכְּנֵיהּ: כב וְחָזָא חָם אָבוּהִי דְכְנָעַן יָת עֲרִיתָא דְאָבוּהִי וְחָוִי לְתַרְוִין אַחוּהִי בְשׂוּקָא: כג וְנָסִיב שָׁם וַיִּפֹּת יָת כְּסוּתָא וְשָׁוִי עַל כְּתָף תְּרוּוִיהוֹן וְאָזְלוּ מְחַזְרִין וְחָפִיאוּ יָת עֲרִיתָא דְאָבוּהוֹן וְאַפִּיהוֹן מְחַזְרִין וְעֲרִיתָא דְאָבוּהוֹן לֹא חָזוּ: כד וְאַתְעֵר נֹחַ מִחֲמַרִּיהּ וַיֵּדַע יָת דִּי עָבַד לִיהּ כְּרִיהּ

חולדות אחת וישת סן ברכות מ. סנהדרין ע. וירא חם. סנהדרין שם. ויקח שם. סנהדרין שם וערות אביהם. ברכות כה: שבת קכ. וייקץ נח. סנהדרין ע.

יש"י

(כא) אהלה. אהלה כתיב רמז לי שנים שנקראו על שם שומרון ג שנקראת אהלה ד שגלו על עסקי היין שנאמר השומים (עמוס ו) צמזקי יין: ויתגל. לשון ויתפעל: (כב) וירא חם אבי כנען. (כ"ד) יש מרבוטו אומרים כנען ראה והגיד לאביו לכך הוזכר על הדבר ונתקלל: וירא את ערות אביו. יש אומרים ה סלסו (סנהדרין ט) וי"א רבעו (כ"ד): (כג) ויקח שם ויפת. אין כתיב ויקחו אלא ויקח לימד על שם שנתאמן במנהג יומר מיפת לכך זכו בניו לטלית של נאמר פעם שניה מלמד שכשקראו אללו והוארכו להפוך עמם לכסותו הפכו פניהם אחורנית:

אבן עזרא

שודרת הנקרא "כרם", כי ברצותו ביין לא נטע הגפן (כא) ויתגל. מלשון גילוי מצנין המפעל וכן ואל יתעל: וכ"א אה"י מקום וי"ו וכן את קול העם ברעה. כי פרעה אהנין:

(כג) עץ שכם שניהם. כל אחד שם קצת השמלה על שכתו. ומלך שם לא מחמזר: אחרנית. הפך הלך האדם כי כל מנועמו לפנים:

(כד) וייקץ נח. הכתוב לא גלה מה נעשה והעושה היה כנען. וכן היה כי חם ראה ולא כסהו כאשר עשו אחיו רק גלה הדבר ושמע כנען ולא ידע מה עשה: וטעם בנו הקפן. לעד. כי כן הוא אומר ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען גם וי"ו נטו שז אל חם הוזכר על כן קלל כנען והאומר שקלל נח את כן נטו צעזעו שניך אלהים את בניו זה דרך דרש:

שפתי חכמים

מחלקלקין טפי ממים. לפיכך הכניס יתור משאר אילנות: ג (קל"ט), ביחזקאל (כ"ג ד) ותלדנה בנים ובנות ושמותן שומרון אהלה ירושלים, ומדכתיב כאן אהלה במקום אהלו רמז לגלות שומרון: ד ולפי זה ידעא לשון ויתגל, שהוא לשון גלות: ה בסמוך אות ח' אפרשנו: ו חשושי לשון גילוי, שת לשון ערוה, כלומר בגילוי ערוה שהיו ערומים ולא היה להם בגד לכסות ערותן. אבל יפת שכסה זכה גם כן לביטוי דהיינו קבורה, ושם שנתאמן במצוה יותר וכסה בשמלה זכה לטלית של ציצית, והא דאמר במסכת סוטה י"ג, בשכר שאמר אברהם אבינו ולקח י"ד כ"א אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לשני מצות לחוטין של תכלת ולרצועות של תפלין, דמשמע למצות ציצית זכו בה מדבור מחוט, ויש לומר דטלית של ציצית לתוד והכלת לחוד, דמשום כיטוי של שם זכו לטלית עם ציצית של לבן, ומשום

רמב"ן

שודרת הנקרא "כרם", כי ברצותו ביין לא נטע הגפן (כא) ויתגל. מלשון גילוי מצנין המפעל וכן ואל יתעל: וכ"א אה"י מקום וי"ו וכן את קול העם ברעה. כי פרעה אהנין:

ר"קראות גדולות מאורות - N (בראשית) תנ"ך. ירושלים. תשנ"ה. עמוד מס 226הדרפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ששניהם מצוה אחת, ואף על גב דמדיבור "מחוט" אין לזכות אלא בחוטי ציצית מדה כנגד מדה ולא לצבעה של תכלת, מ"מ כיון דמדבור "מחוט" זכו לחוט, אין חוט של מצוה אלא חוט של תכלת שכורכו על הלבן, דכה"ג גבי טלית שזכו בה משום כסויו של שם אמרו שהוא טלית של מצוה ולא טלית סתם. וליכא למימר דבחוטי לבן קמייירי שגם הם מצוה כחוטי התכלת, מפני שחוטי הלבן כבר נכללו בטלית של ציצית שזכו בו מפני כסויו של שם, עכ"ל.

מ"מ הוה ניחא לי מ"ש הר"י אליקים, דמ"ש רש"י לטלית של ציצית אינו ר"ל למצות ציצית אלא לבגד נאה לציצית, כלומר, מפתיל נאה, ונעזר ממ"ש במדרשנו שנאמר באדין גובריא אלך' וכו', מפני שמצות ציצית אינה מדה כנגד מדה לשם, שבזכות הכסות יזכה לכסות דהיינו הטלית, אבל הציצית אין ענינו לזה, וכמו שיפת זכה בקבורה שהוא ענין כסות, ועוד, שדוחק גדול שהמדרש יזכה ראשונה לשם שכרו לציצית ואח"כ מלבושי סרבליהוק, ולא קאמר ד"א כדרוכי תמיד כשתוור בו מהראשונה, עד שראיתי בתנחומא גבי "ויקח שם ויפת" דגרסינן לשם פרע לו שכרו מצות תפילין שהיה מכסה בה, ומבואר שיש טעות סופר בלשון, וה"ג 'מצות תפילין בטליתו שהיה מכסה בה, וגבי "אם מחוט" גרסינן 'בשכר שאמרת "אם מחוט" אני אתן לבניך מצות חוטיך של ציצית פתיל תכלת, ולפי מדרש זה משמע כפירוש הרא"ם דגבי יפת אמר 'תפילין' סתם וגבי אברהם ביאר דבחוטי תכלת מיירי. (יפה תואר)

פירש רש"י — שם זכה לטלית של ציצית. והקשה הרא"ם ממה שארז"ל (סוטה יז, א) שבזכות "אם מחוט ועד שרוך נעל" זכו לחוט של תכלת. ונראה דלא קשיא מידי, כי בזכות כסוי שמלה זה זכו לשמלה ובזכות חוט זכו לחוט, כי אין האדם יכול לקיים מצות

"ותדבר מרים ואהרן" (במדבר יב, א) דלא כתיב 'וידברו', נמי כבר דרשו בספרי שמרים פתחה בדבר. ועל "ויושב את משה ואת אהרן" (שמות יח, כח) כתב הרא"ם, שלא חששו לדרוש 'ויושבו' אין כתיב כאן, מפני שההשבה לא היתה רק למשה שהוא העיקר. ולא היה צריך לזה, דכיון דכתיב "את משה ואת אהרן", לא הוה מצי מימר 'ויושבו', דאו לא הוה מצי למימר "את ואת", אבל פירוש "ויושב" שנעשתה השבה להם, ומ"ש רש"י 'הושבו ע"י שליח' שמר הענין ולא המלה, ומיהו מקראות רבים יש שמתחילין ביהוד ומסיימם ברבים או איפכא ולא דרשו בהם, דהיכא דאיכא למידרש דרשינן. (יפה תואר)

זכה שם לטלית' (ב"ר לו, ט). נראה דהיינו דקאמר בסמוך 'חייך שאני פורע לבניך, באדין גובריא אלך כפיתר, כמו שמ"ש "אתן לגוג שם קבר" פירש מ"ש 'ויפת לפיולא', רוצה לומר, קבורה, אף על פי שלא מצאתי לו חבר, והם מדה כנגד מדה, שכמו שכיבדו אביהם בכסות, ניתן להם כבוד בכסוי. ומכל מקום כסותו של שם שנתאמן במצוה עדיף שהוא בחיים.

אצל החכמה אצל רש"י בחומש כתב 'לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ומשמע מצות ציצית, והקשה ר"ת מאורליניש, דבסוטה פרק היה מביא (יז, א) אמרינן 'בזכות שאמר אברהם "מחוט ועד שרוך נעל" זכו בניו לב' מצוה, לחוטין של תכלת ולרצועות של תפילין, ואף על פי שיימ דזכו בניו לטלית של ציצית רוצה לומר זכה אחד מבניו ועדין לא נודע לאי זה מבניו, ובזכות שאמר אברהם "אם מחוט" זכו בניו לציצית יותר משאר בניו של שם.

והרא"ם ז"ל תירץ, דטלית של ציצית לחוד ותכלת לחוד, דמשום כסויו של שם זכו ישראל לטלית של ציצית לבן, ומשום דבורו של אברהם זכו ישראל לחוט תכלת, דהכי משמע מדקאמר 'זכו בניו לחוטין של תכלת', ולבן ותכלת הם שני צוויים, אף על פי

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) רות פרק ד

על שם נעמי. דבר אחר יולד בן לנעמי, היא אמרה לרות (רות ג, א) הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך.

ותקראנה שמו עובד. על שם אביו ועל שם אמו. אביו שהיה זקן ונשא אשה לשם שמים ונקרא עובד אלהים, וכן הוא אומר (הושע יג, ב) ויעבד ישראל באשה. על שם אמו דכתיב (מלאכי ג, טו) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו. בין רות לערפה. ערפה היתה * לחרפה. ורות דבקה בייחוד לכך קראו שמו עובד, צדיק נשא צדקת והבן צדיק גמור, שלישי לו בחר * בו הקב"ה שנאמר (תהלים עח, ע) ויבחר בדוד עבדו.

סימן יח

(יח) ואלה תולדות פרץ. אמר רבי שמואל בר נחמני כל תולדות שבמקרא חסרין, בר מן

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

מגלת רות

פרק א

א ויהי בימי שופט השופטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדו מואב הוא ואשתו ושני בניו: ב ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדו מואב ויהיו שם: ג וימת אלימלך איש נעמי ותשארה היא ושני בניה: ד וישאו להם נשים מאבות שם האחת ערפה ושם השנית רות וישבו שם כעשר שנים: ה וימתו גם שניהם מחלון וכליון ותשארה האשה משני ילדיה ומאשה: ו ותקם היא וכלתיה ותשב משדו מואב כי שמעה בשדה מואב כי פקד יי את עמו לתת להם לחם: ז ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי כלתיה עמה ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה: ח ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכנה שבנה אשה לבית אמה יעש יי עמכם חסד פאשר עשיתם עם המתים ועמדי: ט יתן יי לכם ומצאן מנוחה אשה בית אישה ותשק להו ותשאנה קולו ותבכינה: י ותאמרנה לה כי אתה נשוב לעמך: יא ותאמר נעמי שבנה בנתי למה תלכנה עמי העוד לי בנים במעי ויהיו לכם לאנשים: יב שבנה בנתי לכן כי זננתי מהיות לאיש כי אמרתי יש לי תקנה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים: יג הלהו תשבונה עד אשר יגדלו הלהו תעננה לבלתי היות לאיש אל בנתי כי מר לי מאד מכם כי יצאה בי ד: יד ותשנה קולו ותבכינה עוד ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה: טו ותאמר הנה שבה ובמתך אל עמה ואל אלהיה שובי אחרי ובמתך: טז ותאמר רות אל תפגעני בי לעובד לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלו ובאשר תליני אליו עמד עמי ואלהיה אלהי: יז באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה יי לי וכה יסיף כי המות יפריד ביני ובינך: יח ותרא כי מתאמצת היא ללכת אמה ותחזל לדבר אליה: יט ותלכנה שתייהם עד באנה בית לחם ויהי כבאנה בית לחם ותהם כל העיר עליהו ותאמרנה הזאת נעמי: כ ותאמר אליהו אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא כי המר שדו לי מאד: כא אני מלאה הלכתי וריקם השיבני יי למה תקראנה לי נעמי ויי ענה בי ושדו הרע לי: כב ותשב נעמי ורות המואבית כלתה עמה השבה משדו מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים:

